Sanskrit VERBS and Declensions - संस्कृत धातु पद रूपान्तरम्

कालः	पुरुषः	परस्मैपदि			आत्मनेपदि		
लट् लकार् वर्तमान कालं	3	ति	तः	अन्ति /अति	ते	इते	अन्ते /अते
	2	सि	थः	थ	से	इथे	ध्वे
	1	मि	वः	मः	ए	वहे	महे
लट् लकार् वर्तमान कालं Examples	3	पठति	पठतः	पठन्ति	वन्दते	वन्देते	वन्दन्ते
	2	पठसि	पठथः	पठथ	वन्दसे	वन्देथे	वन्दध्वे
	1	पठामि	पठावः	पठामः	वन्दे	वन्दावहे	वन्दामहे
लङ् लकार् भूत कालं	3	अ-त्	अ-ताम्	अ-अन्	अ-त	अ-इताम्	अ-अन्त
	2	अ-अः	अ-तम्	अ-त	अ-थाः	अ-इथाम्	अ-ध्वम्
	1	अ-अम्	अ-आव	अ-आम	अ-इ/अ-ए	अ-वहि	अ-महि
लङ् लकार् भूत कालं Examples	3	अपठत्	अपठताम्	अपठन्	अवन्दत	अवन्देताम्	अवन्दन्त
	2	अपठः	अपठतम्	अपठत	अवन्दथाः	अवन्देथाम्	अवन्दध्वम्
	1	अपठम्	अपठाव	अपठाम	अवन्दे	अवन्दावहि	अवन्दामहि
लोट् लकार् - आज्ञा/ प्रेरण / प्रार्थना करोतु Order	3	तु	ताम्	अन्तु	ताम्	इताम्	अन्ताम्
	2	अ	तम्	त	स्व	इथाम्	ध्वम्
	1	अनि	आव	आम	ऐ	वहै	महै
लोट् लकार् आज्ञा Examples	3	पठतु	पठताम्	पठन्तु	वन्दताम्	वन्देताम्	वन्दन्ताम्
	2	पठ	पठतम्	पठत	वन्दस्व	वन्देथाम्	वन्दध्वम्
	1	पठानि	पठाव	पठाम	वन्दै	वन्दावहै	वन्दामहै
लृट् लकार् भविष्यत् कालं -	3	इ-ष्यति	इ-ष्यतः	इ-ष्यन्ति	इ-ष्यते	इ-ष्येते	इ-ष्यन्ते
	2	इ-ष्यसि	इष्यथः	इ-ष्यथ	इ-ष्यसे	इ-ष्येथे	इ-ष्यध्वे
	1	इ-ष्यामि	इ-ष्यावः	इ-ष्यामः	इ-ष्ये	इ-ष्यावहे	इ-ष्यामहे
लृट् लकार् भविष्यत् कालं – Examples	3	पठिष्यति	पठिष्यतः	पठिष्यन्ति	वन्दिष्यते	वन्दिष्येते	वन्दिष्यन्ते
	2	पठिष्यसि	पठिष्यथः	पठिष्यथ	वन्दिष्यसे	वन्दिष्येथे	वन्दिष्यध्वे
	1	पठिष्यामि	पठिष्यावः	पठिष्यामः	वन्दिष्ये	वन्दिष्यावहे	वन्दिष्यामहे
विधि लिङ्	3	ईत्	ईताम्	ईयुस्	ईत	ईयाताम्	ईरन्
	2	ईस्	ईतम्	ईत	ईथाः	ईयाथाम्	ईध्वम्
	1	ईयम्	ईव	ईम	ईय	ईवहि	ईमहि
विधि लिङ् – Examples	3	भवेत्	भवेताम्	भवेयुः	ईक्षेत	ईक्षेयाताम्	ईक्षेरन्
	2	भवेः	भवेतम्	भवेत	ईक्षेथाः	ईक्षेयाथाम्	ईक्षेध्वम्
	1	भवेयम्	भवेव	भवेम	ईक्षेय	ईक्षेवहि	ईक्षेमहि

Table that shows how each subject or pronoun takes the corresponding verb

सः	तौ	ते	सा	ते	ताः	तत्	ते	तानि
एषः	एतौ	एते	एषा	एते	एताः	एतत्	एते	एतानि
कः	कौ	के	का	के	काः	किम्	के	कानि
बालः	बालौ	बालाः	माला	माले	मालाः	नयनम्	नयने	नयनानि
भवान्	भवन्तौ	भवन्तः	भवति	भवत्यौ	भवत्यः			
गच्छति	गच्छतः	गच्छन्ति	गच्छति	गच्छतः	गच्छन्ति	गच्छति	गच्छतः	गच्छन्ति
गच्छतु	गच्छताम्	गच्छन्तु	गच्छतु	गच्छताम्	गच्छन्तु	गच्छतु	गच्छताम्	गच्छन्तु
गमिष्यति	गमिष्यतः	गमिष्यन्ति	गमिष्यति	गमिष्यतः	गमिष्यन्ति	गमिष्यति	गमिष्यतः	गमिष्यन्ति
गतवान्	गतवन्तौ	गतवन्तः	गतवती	गतवत्यौ	गतवत्यः	गतवत् / गतम्	गतवती	गतवन्ति / गतानि

Lat Lakaar (Present tense) of some verbs that DO NOT conjugate as per the rules

लट् लकार्	3	करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति		जानाति	जानीतः	जानन्ति		ददाति	दत्तः	ददन्ति
वर्तमान कालं	2	करोषि	कुरुथः	कुरुथ		जानासि	जानीथः	जानीथ		ददासि	दत्थः	दत्थ
	1	करोमि	कुर्वः	कुर्मः		जानामि	जानीवः	जानीमः		ददामि	दद्वः	दद्मः
लट् लकार्	3	क्रीणाति	क्रीणीतः	क्रीणन्ति		शक्नोति	शक्नुतः	शक्नुवन्ति		शृणोति	शृणुतः	शृण्वन्ति
वर्तमान कालं	2	क्रीणासि	क्रीणीथः	क्रीणीथ		शक्नोषि	शक्नुथः	शक्नुथ		शृणोषि	शृणुथः	शृणुथ
	1	क्रीणामि	क्रीणीवः	क्रीणीमः		शक्नोमि	शक्नुवः	शक्नुमः		शृणोमि	शृण्वः	शृण्मः शृणुमः
लट् लकार्	3	गृह्णाति	गृह्णीतः	गृह्णन्ति								
वर्तमान कालं	2	गृह्णासि	गृह्णीथः	गृह्णीथ								
	1	गृह्णामि	गृह्णीवः	गृह्णीमः								
लट् लकार्	3											
वर्तमान कालं	2											
–	1											

Verb declensions of Kri, Bhu and As

कालः	पुरुषः	कृ To do				भू To be				अस् To be		
लट् लकार् वर्तमान कालं	3	करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति		भवति	भवतः	भवन्ति		अस्ति	स्तः	सन्ति
	2	करोषि	कुरुथः	कुरुथ		भवसि	भवथः	भवथ		असि	स्थः	स्थ
	1	करोमि	कुर्वः	कुर्मः		भवामि	भवावः	भवामः		अस्मि	स्वः	स्मः
लङ् लकार् भूत कालं	3	अकरोत्	अकुरुताम्	अकुर्वन्		अभवत्	अभवताम्	अभवन्		आसीत्	आस्ताम्	आसन्
	2	अकरोः	अकुरुतम्	अकुरुत		अभवः	अभवतम्	अभवत्		आसीः	आस्तम्	आस्त
	1	अकरवम्	अकुर्व	अकुर्म		अभवम्	अभवाव	अभवाम		आसम्	आस्व	आस्म
लोट् लकार् आज्ञा –	3	करोतु	कुरुताम्	कुर्वन्तु		भवतु	भवताम्	भवन्तु		अस्तु	स्ताम्	सन्तु
	2	कुरु	कुरुतम्	कुरुत		भव	भवतम्	भवत		एधि	स्तम्	स्त
	1	करवाणि	करवाव	करवाम		भवानि	भवाव	भवाम		असानि	असाव	असाम
लृट् लकार् भविष्यत् कालं	3	करिष्यति	करिष्यतः	करिष्यन्ति		भविष्यति	भविष्यतः	भविष्यन्ति		भविष्यति	भविष्यतः	भविष्यन्ति
	2	करिष्यसि	करिष्यथः	करिष्यथ		भविष्यसि	भविष्यथः	भविष्यथ		भविष्यसि	भविष्यथः	भविष्यथ
	1	करिष्यामि	करिष्यावः	करिष्यामः		भविष्यामि	भविष्यावः	भविष्यामः		भविष्यामि	भविष्यावः	भविष्यामः
विधि लिङ्	3	कुर्यात्	कुर्याताम्	कुर्युः		भवेत्	भवेताम्	भवेयुः		स्यात्	स्याताम्	स्युः
	2	कुर्याः	कुर्यतम्	कुर्यात		भवेः	भवेतम्	भवेत		स्याः	स्यातम्	स्यात
	1	कुर्याम्	कुर्याव	कुर्याम		भवेयम्	भवेव	भवेम		स्याम्	स्याव	स्याम

धातवः त्रिधानि सन्ति - परस्मै पदि, आत्मने पदि, उभय पदि

अन्यत्र क्रिया प्रवर्तते चेत् परस्मै पदि प्रयुज्यते । स्वस्य क्रिया प्रवर्तते चेत् आत्मनेपदि प्रयुज्यते

आत्मने पदि पदानि - अभिवादयते अपेक्षते आलोकते ईक्षते उच्यते ऊहते कुप्यते क्रीडते खिद्यते जायते डयते त्रयते दीयते ध्यायते नर्तते निन्दते पलायते परिवर्धते पोषते प्रकाशते प्रार्थयते प्लवते भासते भुङ्क्ते मन्यते मोदते यजते याचते रमते रक्षते रोचते लभते समेधते समेधिष्यते स्पर्धते स्फुरते सेवते श्राव्यते वर्तते वन्दते विन्दते विद्यते क्षीयते

दशलकाराः लट् लिट् लुट् लृट् लेट् लोट् लङ् लिङ् लुङ् लृङ्

Only लेट् is used in Vedas and लिङ् form is of two types - विधिलिङ् आशीर्लिङ्

लट् - present tense

लेट् – used in vedas

लङ् – past tense

लुङ् – past tense

लिट् – past tense

लृट् – future tense

लुट् – future tense

लृङ् -

लोट् – Order / command – does not tell the tense

विधिलिङ् - order / command – tells only the feeling (bhaavam)

आशीर्लिङ् – blessings

Shloka to remember the above 10

लङ् वर्तमाने लेङ् वेदे भूते लुङ्लङ् लिटस्तथा।

विध्याशिषोस्तु लिङ्लोटौ लृङ्लृटौ लुङ् भविष्यति॥

कृ धातु रूपावलि

Kri - to do - is the root verb and it will conjugate to the following 10 declensions.

१। लट् लाकर्

प्रथम पुरुष	करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति
मध्यम पुरुष	करोषि	कुरुथः	कुरुथ
ऊत्तम् पुरुष	करोमि	कुर्वः	कुर्मः

२। लिट्

प्र	चकार	चक्रतुः	चक्रुः
मध्य	चकर्थ	चक्रथु	चक्र
उत्तम	चकार-चकर	चकृव	चकृम

३। लुट्

प्र	कर्ता	कर्तारो	कर्तारः
मध्य	कर्तासि	कर्तास्थः	कर्ताष
उत्तम	कर्तास्मि	कर्तावः	कर्तास्म

४। लृट्

प्र	करिष्यति	करिष्यतः	करिष्यन्ति
मध्य	करिष्यसि	करिष्यथः	करिष्यथ
उत्तम	करिष्यामि	करिष्यावः	करिष्यामः

५। लोट्

प्र	करोतु	कुरुताम्	कुर्वन्तु
मध्य	कुरु	कुरुतम्	कुरुत
उत्तम	करावाणि	करवाव	करवाम

६।लङ्

प्र	अकरोत्	अकुरुताम्	अकुर्वन्
मध्य	अकरोः	अकुरुतम्	अकुरुत
उत्तम	अकरवम्	अकुर्व	अकुर्म

७। विधि लिन्ग्

प्र	कुर्यात्	कुर्याताम्	कुर्युह्
मध्य	कुर्याह	कुर्यतम्	कुर्यात
उत्तम	कुर्याम्	कुर्याव	कुर्याम

८। आशिर् लिन्ग्

प्र	क्रियात्	क्रियास्ताम्	क्रियासुह
मध्य	क्रियाह	क्रियास्तम्	क्रियास्त
उत्तम	क्रियासम्	क्रियास्व	क्रियास्म

९। लुङ्

प्र	अकार्षीत्	अकार्ष्ताम्	अकार्षुह
मध्य	अकार्षीह्	अकार्ष्तम्	अकार्ष्त
उत्तम	अकार्षम्	अकार्ष्व	अकार्ष्म

१०। लृङ्

प्र	अकरिष्यत्	अकरिष्यताम्	अकरिष्यन्
मध्य	अक्रिष्यह	अकरिष्यतम्	अकरिष्यत
उत्तम	अकरिष्यम्	अकरिष्याव	अकरिष्याम

More on Verbs

क्त्वा प्रत्ययं - (क्त्वावन्तं)	स्थित्वा, कृत्वा, दृष्ट्वा, गत्वा, पीत्वा, स्नात्वा, ज्ञात्वा, श्रुत्वा, पृष्ट्वा, स्मृत्वा, पतित्वा, गृहीत्वा, चोरयित्वा, उक्त्वा, खादित्वा, वन्दित्वा, गायति – गीत्वा, यच्छति /ददति – दत्त्वा, नयति – नीत्वा, वहति – ऊढ्वा, वदति -- उदित्वा क्रीड् + त्वा → क्रीडित्वा पठ् + त्वा → पठित्वा
ल्यप् प्रत्ययम् – (ल्यबन्तं)	अनुसृत्य, अपहृत्य, अभ्यस्य, समर्प्य, अवतीर्य, आकृष्य, निवार्प्य, आश्रित्य, उत्पाद्य, उत्थाय, उपविश्य, प्रक्षाल्य, अलङ्कृत्य, उष्णीकृत्य, व्ययीकृत्य, परिहृत्य, आरुह्य हरति → हृत्वा अपहरति → अपहृत्य
तुमुन् प्रत्यय – (तुमुन्नन्तं)	गन्तुम् पठितुम् गातुम् वन्दितुम् क्रीडितुम् पक्तुम् खादितुम् प्राप्तुम् द्रष्टुम् कर्तुम् पातुम् स्नातुम् श्रोतुम् लेखितुम् प्रष्टुम् जीवितुम् वक्तुम् उत्थातुम् धर्तुम् नेतुम् नन्तुम् मेलितुम् स्थातुम् दातुम्
शत्रन्तं	पठन्ती

बालः अर्थं पृष्ट्वा ज्ञातवन्तः। सः स्नात्वा पूजां करोति । ते शब्दं श्रुत्वा भीतवन्तः। बालकाः देवं वन्दित्वा गतवन्तः। अहं अर्थं ज्ञात्वा वदामि। त्वम् छत्रं गृहीत्वा गच्छ। सः स्थित्वा गायति। चोरः आरक्षकः दृष्ट्वा धावितवान्। अहं ग्रन्थं दृष्ट्वा लिखामि। चोरः धनम् अपहृत्य धावितवान्। सेवकः वृक्षात् अवतीर्य गतवान्। त्वं दीपं निवार्प्य शयनं कुरु। अहं सन्मार्गम् आश्रित्य गच्छामि। कर्मकारि पात्रं प्रक्षाल्य गतवति। अर्चकः देवं अलङ्कृत्य पूजयति। जना क्षीरम् उष्णीकृत्य पिबन्ति। सः उपविश्य पठति। बालकः उथाय वदति।

सा जयं प्राप्तुम् वेगेन धावति। सर्वेचित्रं द्रष्टुम् इच्छन्ति। वयम् नगरम् द्रष्टुम् गच्छामः। शीघ्रं उत्थातुम् प्रयत्नं कुरु। सा नूतनं शाटिकां धर्तुम् इच्छति। सा कथां लिखतुम् इच्छति इयं गीतं गातुम् उत्थिष्ठति।

तरप् तमप् प्रयोगः

श्रेष्ठः बालकः	श्रेष्ठतरः बालकः	श्रेष्ठतमः बालकः
श्रेष्ठा बालिका	श्रेष्ठतरा बालिका	श्रेष्ठतमा बालिका
श्रेष्ठं पुस्तकम्	श्रेष्ठतरं पुस्तकम्	श्रेष्ठतमं पुस्तकम्

स्थूलः - स्थूलतरः - स्थूलतमः

कृशः - कृषतरः - कृषतमः

दीर्घः - दीर्घतरः - दीर्घतमः

दीर्घा - दीर्घतरा - दीर्घतमा

चारुः - चारुतरं - चारुतमां

तव्य - अनीय प्रयोगः

कर्तुं योग्यः	कर्तव्यः	करणीयः
भोक्तुं योग्यः	भोक्तव्यः	भोजनीयः
ज्ञातुं योग्यः	ज्ञातव्यः	ज्ञानीयः
~~दत्तुं योग्यः~~	~~दतव्यम्~~	~~दानीयम्~~
दातुं योग्यः	दातव्यम्	
स्मर्तुं योग्यः	स्मर्तव्या	स्मरणीया

पठनीयम् / वचनीयम् / लेखनीयः / स्मरणीयः / चिन्तनीया //करणीया

सदा सत्यं वक्तव्यम् सदा धर्मं करणीयः गीता पठनीया

परस्मैपदि - आत्मनेपदि	उभयपदि
नमति - वन्दते	पचति - पचते
वदति - भाषते	याचति – याचते
स्फुरति – कम्पते	करोति – कुरुते
पश्यति – ईक्षते	क्रीडति - क्रीडते
तुष्यति – मोदते	ददाति - दत्ते
धावति – पलायते	यजति - यजते
	प्रार्थयति - प्रार्थयते

सप्त ककाराः किम् - कुत्र - कथम् - किमर्थम् - कदा - कुतः - कति			
1	किम्	What	त्वं किं करोषि ? सा किं पश्यति ? तव नाम किं ?
2	कुत्र	Where	देवः कुत्र अस्ति ? माता कुत्र अस्ति ? तव पुस्तकानि कुत्र सन्ति ?
3	कथम्	How	भोजनम् कथम् अस्ति ? भवान् / त्वं कथं अस्ति ? तव माता कथं अस्ति ?
4	किमर्थम्	Why / For What	त्वं किमर्थं विद्यालयम् गच्छसि ? छात्राः किमर्थं न पठन्ति ? ते किमर्थं आपणं गच्छन्ति ?
5	कदा	When	त्वं कदा उत्तिष्ठसि/गच्छसि ? छात्राः कदा क्रीडन्ति ? त्वं कदा शयनं करोषि ?
6	कुतः	From Where	सा कुतः आगच्छति ? फलानि कुतः पतन्ति ? यूयं कुतः आगच्छथ ?
7	कति	How many	अत्र कति बालिकाः सन्ति ? स्यूते कति पुस्तकानि सन्ति ? गृहे कति जनाः सन्ति ?

उपसर्ग - Prepositions

प्र पर अप सम् अनु अव निस् निर् दुस् दुर् वि आ नि अधि अपि अति सु उत् अभि प्रति परि उप

Preposition can change the meaning of the verb – see the rules on page 80 of BhashA PraveshaH Part 1, Chapter 23

नयति X आनयति (आनयत् , आनीतवान्) हरति X प्रहरति

Sometimes TWO or THREE can come together also

सम् + उत् + आ + हरति → समुदाहरति प्रति + आ + गच्छति → प्रत्यागच्छति

Note that the lang lakaar (past tense) will change with the upasargas - अहरत् → प्र + अहरत् → प्राहरत्

With Upsargas some parasmaipadi verbs change to aatmanepadi and vice versa

जयति → वि + जयति → विजयते तिष्ठति → प्रतिष्ठते रमते → विरमति

गच्छति आगच्छति अगच्छत् आगतवान् प्रतिगच्छति निर्गच्छति अवगच्छति अवागच्छति अवगतवान् अधिगच्छति अनुगच्छति

प्रत्यागच्छति सञ्गच्छते उद्गच्छति प्रत्युद्गच्छति

हरति प्रहरति आहरति संहरति विहरति परिहरति

नयति आनयति प्रणयति परिणयति

अपि – also

कृष्णः फलं खादति। रामः अपि फलं खादति।

सः कथां पठति। कः कविताम् अपि पठति

जलं मह्यम् अपि यच्छतु। केवलं ते न वयम् अपि गमिष्यामः।

च - and

विवेकः आनन्दः च गच्छति।

बालः संस्कृतं गणितं विज्ञानं च पठति।

इति -

सत्यं वद। धर्मं चर। इति तैत्तिर्योपनिषत् वदति।

उत्तिष्ठत जाग्रत इति स्वामी विवेकानन्दः वदति।

उत - or

भवान् काफी पिबति उत चायम्।

भवान् क्षीरम् पिबति उत पायसम्।

एव - only

सः अन्नम् एव खादति। सा गृहम् एव गतवती। बालाः दुग्धम् एव पातुम् इच्छन्ति न अन्यत्।

अतः – therefore

अस्वास्थ्यम् अस्ति। अतः सः वैद्यालयं गच्छति।

समयः नास्ति। अतः गृहं न गच्छामि।

इतः (from here) – **ततः** (to there)

(यहाँसे – वहाँसे)

अहम् इतः गच्छामि। धनम् ततः प्रेषयति।

इतः गच्छतु।

यतः – because

सः उपवासम् आचरति यतः अद्य एकदशी।

राधा रोदिति यतः तस्याः उदरवेदना अस्ति।

यत् - that

मा वदतु यत् एतत् न शक्यम्।

अधुना (सम्प्रति) - now/ at this time (at present)

अधुना तु अतीव शीतलः

कुत्रचित् - somewhere/anywhere

अत्रैव कुत्रचित् स्यात् अन्वेषणं कुर्मः। अहं तु गृहे एवं आसम् कुत्रचिद् अपि न अगच्छम्। किं त्वम् अपि ह्यः कुत्रचिद् अगच्छः

<u>अव्यय</u> – Words that do not have linga, vibhakti, and vachana are called अव्यय. Few examples are:

अन्तः (inside) बहिः (outside) दिवा (daytime) तूष्णीम् (quiet) स्वयम् (self) मा (no) एवम् (like this, this way) इत्थम् (like this, ilaa in telugu) अलम् (enough) किमर्थम् (why) स्म्यक् (good) सर्वत्र (everywhere) नक्तम् (night) सायम् (evening) पुनः (again) शनैः (slowly) चिरम् (since long time) कदाचित् (once upon a time) उपरि (up) अधः (down) सह (with) चेत् (if) उच्चैः (loud) मन्दम् (low) द्वारा (through) कृते (for) वृथा (wasted) सर्वथा (always) रे (O) पुरा (before)

Examples:

उद्यानात् बहिः अन्तः च वृक्षाः भवन्ति।

आकाशे नक्षत्राणि नक्तं राजन्ति।

दिवा न राजन्ति।

सा गायति तुष्णीं तिष्ठ।

सचिवः स्वयम् आगत्य द्दष्टवान्।

त्वम् एवं मा कुरु।

इदानीम् इत्थं वदसि किम् ?

किमर्थम् छात्राः सम्यक् न पठन्ति

पुरा एकः नृपः आसीत्।

त्वम् सर्वदा पठ।

सर्वत्र वायुः अस्ति।

चेत् (if) - करोति चेत् आगच्छति चेत् अस्ति चेत् नास्ति चेत्

भवान् आगच्छति चेत् समीचीनम्।

वृष्टिः भवति चेत् जनाः सन्तुष्टाः भवन्ति।

अभ्यासं करोति चेत् भवान् उत्तीर्णः भवति।

समयः अस्ति चेत् मम गृहम् आगच्छ।

पुस्तकम् गृहे अस्ति चेत् आनीय ददामि।

You have to use the following अव्यय s in pairs ONLY !! - यदा – तदा (when, then) यदि - तर्हि (if, then) यावत् - तावत् (so long as) यथा - तथा (as, so) यद्यपि - तथापि (even though still). Few Examples:

यदा धर्मस्य ग्लानिः भवति तदा देवः अवतरति।

यदा धनं लभ्यते तदा भिक्षुकः सन्तुष्टः भवति।

यदा वसन्तकालः भवति तदा कोकिलः कूजति।

यदा सूर्यास्तमयः भवति तदा पक्षिणः नीडं प्रविशन्ति।

यदि विरामः अस्ति तर्हि आगच्छ

यदि कार्यं समाप्तं तर्हि भवान् गच्छतु।

यदि समयावकाशः लभ्यते तर्हि आगच्छामि।

(कार्यं समाप्तं चेत् भवान् गच्छतु।) Same meaning as above

यावत् हिमालयः भवति तावत् हिन्दुसंस्कृतिः तिष्ठति।

सुवर्णस्य यावत् मूल्यं रजतसय नास्ति।

यावद्वित्तो पार्जन सक्तः तावन्निज परिवारो रक्तः

यथा राजा तथा प्रजाः

यथा भवान् प्रयत्नं करोति तथा फलं प्राप्नोति।

त्वं यथा वदसि तथा एव भवतु।

यद्यपि विभीषणः अग्रजं त्यक्तवान् तथापि न अयम् अधर्मः

यद्यपि तस्य समयावकाशः अस्ति तथापि सः न आगच्छति

Even though Vibheeshana left his older brother, still it is not adharma.

Vibhakti - विभक्ति

		Hindi	Telugu	English	Usage and notes
1	कर्ता	ने	డు, ము, వు, లు	Nominative	Who is the doer
2	कर्म	को, से, मे	నిన్, నున్, లన్, గూర్చి, గురించి	Accusative	What, whom – action/deed which is done
3	करण	से, के द्वारा	చేతన్, చేన్, తోడన్, తోన్	Instrumental	By, with what – producing or causing
4	सम्प्रदान	को, के लिए	కొఱకున్ (కొరకు), కై	Dative	To whom, for what
5	आपादान	से	వలనన్, కంటెన్, పట్టి	Ablative	From – taking from (separation / detachment)
6	सम्बन्ध	का, के, कि	కిన్, కున్, యొక్క, లోన్, లోపలన్	Genitive	Of – bound up with, related, connection bet 2 or more persons or things
7	अधिकरण	मे, पर, पे	అందున్, నన్	Locative	In, on – location
1a	सम्बोधन	हे	ఓ, ఓరీ, ఓయీ, ఓసీ	Vocative	Oh – person(s) directly addressed

1. रामः गच्छति।
2. रामः विद्यालयम् गच्छति।
3. रामः कार यानेन विद्यालयम् गच्छति।
4. रामः ज्ञानाय कार यानेन विद्यालयम् गच्छति।
5. रामः गृहात् ज्ञानाय कार यानेन विद्यालयम् गच्छति।
6. रामः तस्य भ्रात्रा सह गृहात् ज्ञानाय कार यानेन विद्यालयम् गच्छति।
7. रामः पुस्तके हस्तेन स्वीकृत्वा तस्य भ्रात्रा सह गृहात् ज्ञानाय कार यानेन विद्यालयम् गच्छति।

Shlokas that have all vibhaktis:

रामो राजमणिः सदा विजयते रामं रामेशं भजे (१, २) – I contemplate on Rama, who is - the jewel among the kings, always victorious; Lord of Sita

रामेणाभिहता निशाचरचमूः रामाय तस्मै नमः। (३, ४) – I salute Sri Rama who destroys the might armies () of demons

रामान्नास्ति प्रायणं परतरं रामस्य दासोस्म्यहं (५, ६) – There's no greater refuge than Rama, I am a humble servant of Sri Rama

रामे चित्तलयस्सदा भवन्तु मे भो राम् मामुद्धर॥ (७, ८) – Let my mind ever meditate on Rama. O Sri Rama, kindly grant me salvation.

श्री रामः शरणं समस्त जगतां रामं विना कागतिः - रामेण प्रतिहन्यते कलिमलं रामाय कार्यं नमः।

रामात् त्रस्यति कालभीमभुजगः रामस्य सर्वं वशे - रामे भक्तिरखण्डिता भवतु मे राम त्वमेवाश्रयः॥ स्कान्दे॥

Vibhakti - विभक्ति

प्रथमा विभक्ति

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
सः - तौ - ते	सा - ते - ताः	तत् - ते - तानि

अहम् आवाम् वयम् - त्वम् युवाम् यूयम् - भवान् भवन्तौ भवन्तः - भवती भवत्यौ भवत्यः

द्वितीया विभक्ति

2	कर्म	को, से, मे	ನಿನ್, ನುನ್, ಲನ್, ಗೂರ್ಚಿ, ಗುರಿಂಚಿ	Accusative	What, whom – action/deed which is done

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
अम् , इम् , उम् - आन् ईन् ऊन्	आम् इम् ईम् – आः ईः	अम् इ उ - आनि ईनि ऊनि
रामम् हरिम् गुरुम् रामान् हरीन् गुरून्	रमाम् मतिम् नदीम् रमाः मतीः नदीः	वनम् दधि मधि - वनानि दधीनि मधूनि
तम् तौ तान्	ताम् ते तः	तत् ते तानि
एतम् - एतान्	एताम् एताः	एतत् एतानि
कम् कान्	काम् काः	किम् कानि
Uttama purusha (sing – plu) Madhyama purusha	माम् /मा - आवाम् /नौ - अस्मान् /नः त्वाम् /त्वा - युवाम् /वाम् - युष्मान् /वः	भवन्तम् भवन्तौ भवतः भवतीम् भवत्यौ भवतीः

मार्गम् गृहम् शालाम् वनम् आहारम्

चित्रकारः चित्रं लिखति। मुनयः रमापतिम् अभजन्। कपयः तरून् गिरीन् आरोहन्ति। कवयः पद्यानि लिखन्ति।

शात्रवः नगरीम् आक्रामन्ति। छात्राः गुरून् अपृच्छन्।। ते पाठान् पठन्ति। भवती भिक्षां देहि।

1. What is the subject doing ? The answer is in the 2nd vibhakti. (Or it could be for whom ?)
2. When अधि उपसर्ग is used then the subject that should be in 7th vibhakti is now appears in 2nd vibhakti

   तिष्ठति – अधितिष्ठति and वसति - अधिवसति

   विष्णुः क्षीराब्धौ तिष्ठति - विष्णुः क्षीराब्धिम् अधितिष्ठति पार्वती कैलासे वसति - पार्वती कैलासम् अधिवसति

धनिकः गृहे वसति -	धनिकः गृहम् अधिवसति	संन्यासि कुटीरे तिष्ठति -	संन्यासि कुटीरम् अधितिष्ठति
सरस्वति हंसे तिष्ठति -	सरस्वति हंसवाहनम् अधितिष्ठति	सांसदः देहल्यां वसति -	सांसदः देहलीम् अधिवसति
व्याघ्रः वने वसति -	व्याघ्रः वनम् अधिवसति	व्याघ्रः (किम्) कुत्र वसति -	व्याघ्रः कुत्र अधिवसति

3. **अभितः परितः उभयतः** - across from, around, on both sides - When using these words **अभितः परितः उभयतः** the noun that is supposed to be in **षष्ठी विभक्ति** will now be in **द्वितीया विभक्ति**. For example:

कम् अभितः अरण्यानि सन्ति ?

हिमालयम् अभितः अरण्यानि सन्ति - Note the use of 2nd Vibhakti instead of 6th vibhakti - **हिमालयस्य**

कुटुम्बिन्यः देवताम् अभितः उपविशन्ति — नार्यः गृहम् उभयतः मार्जयन्ति

शर्करां परितः पिपीलिकाः सन्ति — विद्यालयम् परितः उध्यानम् अस्ति

गृहं परितः वृक्षाः सन्ति — चोरम् उभयतः आरक्षकाः सन्ति

मार्गम् उभयतः पादपथः अस्ति — दुर्गम् अभितः नदि अस्ति — द्वीपम् अभितः समुद्रः अस्ति

4. When **विना** is used then the corresponding subject is in 2nd vibhakti (**कम् विना**? / **किम् विना** ?)

आहरं विना मानवः न जीवति । — चन्द्रं विना आकाशम् न शोभते । — जलं विना जीवनं नास्ति।

NOTE: that - कुतः इतः ततः अतः यतः पुरतः पृष्ठतः उपरि अधः वामतः दक्षिणतः अभितः उभयतः are used with 5th Vibhakti

अश्वः रामं वहति।	अहं रामं नमामि।
सीता रामम् पश्यति।	अहं देवालयं गच्छामि।
त्वं पाठं पठसि।	ऋषयः आहारं विनापि जीवन्ति।
हिमालयं अभितः अरण्यानि सन्ति।	विष्णुं क्षीराब्धिम् अधितिष्ठति।
रमा कमलम् अधिवसति।	ते पाठान् पठन्ति।
वृषभः घासम् चरति।	अहं रमाम् आह्वायामि।
कवयः पद्यानि लिखन्ति।	

तृतीया विभक्ति

3	करण	से, के द्वारा	చేతన్, చేన్, తోడన్, తోన్	Instrumental	By, with what – producing or causing

कृषीवलः हलेन कर्षति। हारः मणिभिः भवति। माला पुष्पैः भवति। कृष्णः मया साकम् आगतवान्।

उत्तरदेशः नदिभिः विराजते। रात्रि चन्द्रिकया शोभते। भीमः गदया ताडयति। अहं नासिकया जिघ्रामि।

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
एन, ना – ऐः इभिः उभिः	या वा अभिः – इभिः ईभिः उभिः	एन ना उना - ऐः इभिः उभिः
रामेणा हरिणा गुरुणा - रामैः हरिभिः गुरुभिः	रमया मत्या नद्या धेन्वा - रमाभिः मतिभिः नदीभिः धेनुभिः	ज्ञानेन दध्ना मधुना - ज्ञानैः दधिभिः मधुभिः
तेन ताभ्याम् तैः	तया ताभ्याम् ताभिः	तेन ताभ्याम् तैः
एतेन एतैः	एतया एताभिः	एतेन एतैः
केन कैः	कया काभिः	केन कैः
Uttama purusha (sing – plu) Madhyama purusha	मया आवाभ्याम् अस्माभिः त्वया युवाभ्याम् युष्माभिः	भवता भवद्भ्याम् भवद्भिः भवत्या भवतीभ्याम् भवतीभिः

1. "**केन**" इति प्रश्नस्य समाधानं तृतीया विभक्तीम् लभिष्यति। By what ? or How ? should be answered in 3rd V
2. सह, साकं, सार्धम् – "**कैः सह**" अक्रीडन् - शिशुभिः सह अक्रीडन्। केन सह गच्छति ? - अहम् कृष्णेन सह गच्छामि।
3. भाववाचक पदानि अपि तृतीया विभक्तीम् प्रकटित भवति - सः सन्तोषेण कार्यं करोति। सा गर्वेण व्यवहरति। सा दुखेन गच्छति।

रामेण सह लक्ष्मणः वनमगच्छत्।	रामेण फलं खाद्यते।
अहल्यायाः उद्धारः रामेण क्रितः।	अहं कारयानेन विद्यालयं गच्छामि।
रात्रि चन्द्रिकाया शोभते।	भीमः गदया ताडयति।
अहं नासिकया जिघ्रामि।	एतत् कार्यं रमाया एव भवति।
हारः मणिभिः भवति।	रामस्य पाद स्पर्शेन अहल्यायाः शाप विमोचनं अभवत्।

चतुर्थी विभक्ति

4	सम्प्रदान	को, के लिए	కొఱకున్ (కొరకు), కై	Dative	To whom, for what

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
आय, ए - भ्यः	यै, ए - भ्यः	आय, ए - भ्यः
रामाय - रमेभ्यः गुरवे - गुरुभ्यः हरये शास्त्रिणे	रमायै - रमाभ्यः मत्यै - लेखनिभ्यः धेनवे - धेनुभ्यः सरिते - सरिद्भ्यः	वनाय - वनेभ्यः दध्ने मधुने
तस्मै ताभ्याम् तेभ्यः	तस्यै ताभ्याम् ताभ्यः	तस्मै ताभ्याम् तेभ्यः
एतस्मै एतेभ्यः	एतस्यै एताभ्यः	एतस्मै एतेभ्यः
कस्मै केभ्यः	कस्यै काभ्यः	कस्मै केभ्यः
Uttama purusha (sing – plu) Madhyama purusha	मह्याम् / मे - आवाभ्याम् / नौ अस्मभ्यम् / नः तुभ्यम् / ते - युवाभ्याम् / वाम् - युष्मभ्यम् / वः	भवते भवद्भ्याम् भवद्भ्यः भवत्यै भवतीभ्याम् भवतीभ्यः

वैध्यः रुग्णाय औषधं यच्छति। धनिकः निर्धनाय धनं यच्छतु। लेखकः पत्रिकयै लेखं लिखतु।

कवयः कीर्त्यै काव्यं लिकह्न्तु। आश्चर्यम् अहङ्काराय भवति। गीता पण्डिताय असूयति। (whom)

त्वं चतुराय असूयसि। विद्या ज्ञानाय कल्पताम्। संस्कृताभ्यासः मह्यं बहु रोचते। मोदकं तुभ्यं रोचते वा

गुरवे नमः - नारायणाय नमः - लक्ष्म्यै नमः - गौर्यै नमः - श्रियै नमः प्रजाभ्यः स्वस्ति / सर्वेभ्यः स्वस्ति / शिशुभ्यः स्वस्ति

गोविन्दः नगर्यै गच्छति (or गोविन्दः नगरीम् गच्छति) अहं ग्रामाय गच्छामि (or अहं ग्रामं गच्छामि)

Note that the above two sentences can be formed with 4th or 2nd vibhaktis.

रामाय मधुरं रोचते।	वानराः रामाय फलानि आनयन्ति।
अहं ग्रामाय गच्छामि।	भक्तः रामाय नमः इति सदा वदति।
मह्यम् मोदकं रोचते।	अहं पठनाय विद्यालयं गच्छामि।
प्रजाभ्यः स्वस्ति। सर्वेभ्यः स्वस्ति। शिशुभ्यः स्वस्ति।	नारायणाय नमो। लक्ष्म्यै नमो। श्रियै नमो।
रामः सीतयै वनं गच्छति।	

पञ्चमि विभक्ति

5	आपादान	से	వలనన్, కంటెన్, పట్టి	Ablative	From – taking from (separation / detachment)

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
आत् एः ओः उः - एभ्यः	आयाः एः आः उः -- अभ्यः	आत् एः ओः उः - अः एभ्यः
रामात् हरेः भनोः पितुः रामेभ्यः हरिभ्यः भानुभ्यः पितृभ्यः	रमायाः मतेः लेखन्याः धेन्वाः मातूः - रमाभ्यः मतिभ्यः लेखनीभ्यः धेनुभ्यः मातृभ्यः	वनात् दध्नः मधुनः वनेभ्यः दधिभ्यः मधुभ्यः
तस्मात् ताभ्याम् तेभ्यः	तस्याः ताभ्याम् ताभ्यः	तस्मात् ताभ्याम् तेभ्यः
एतस्मात् - एतेभ्यः	एतस्याः - एताभ्यः	एतस्मात् - एतेभ्यः
कस्मात् - केभ्यः	कस्याः - काभ्यः	कस्मात् - केभ्यः
Uttama purusha (sing – plu) **Madhyama purusha**	मत् - आवाभ्याम् - अस्मत् त्वत् - युवाभ्याम् - युष्मत्	भवतः भवद्भ्याम् भवद्भ्यः भवत्याः भवतीभ्याम् भवतीभ्यः

वृक्षात् पर्णम् अपतत्।

लक्ष्मणः रामात् परः शत्रुघ्नात् पुर्वः च।

वृक्षेभ्यः फलानि पतन्ति।

नार्यः सर्पात् अत्रस्यन् त्रस्यन्ति।

ग्रामीणः ग्रामात् आगच्छति।

अहं चोरेभ्यः अत्रस्यम्।

वैशाखः चैत्रात् परः।

देवताः स्वर्गात् आगच्छन्ति।

कालिदासः भवभूतेः श्रेष्ठः।

1. Anytime there is a separation, the object takes the 5th vibhakthi to show *where from* the action took place. Also note that if it is affecting the verb then the same object will take 3rd vibhakti.
2. Fear usually conforms 5th vibhakti to the subject because of the question - scared of who
3. 5th vibhakthi also shows the distance – falling away from the tree
4. *Than who* ? – assumes 5th vibhakti for cases like before, after, better than – paraH, pUrvaH, shreShThaH.

तः प्रयोगम् - these sentences have the same meaning. तः gives the same meaning given by 5th vibhakti

वृक्षात् पर्णं पतति।	=	वृक्षतः पर्णं पतति
बालः शालायाः आगतवान्।	=	बालः शालातः आगतवान्।
शाखायाः फलं पतितम्।	=	शाखातः फलं पतितम्।
भक्तेन देव्याः वरः प्राप्तः।	=	भक्तेन देवीतः वरः प्राप्तः।
सः सरस्वत्याः पुस्तकं स्वीकृतवान्।		सः सरस्वतीतः पुस्तकं स्वीकृतवान्।

कुतः इतः ततः अतः यतः पुरतः पृष्ठतः उपरि अधः वामतः दक्षिणतः अभितः उभयतः

भक्तः रामात् मोक्षं आप्नोति।	रामात् धर्मवान् कः
अहं ग्रामात् आगच्चामि। अहं ग्रामात् आगतवान्।	नार्यः सर्पात् अत्रस्यन्। नार्यः सर्पात् त्रस्यन्ति।
आम्रफलं दाडिमात् श्रेष्ठम्।	अहं चोरेभ्यः अत्रस्यम्।
कालिदासः भवभूतेः श्रेष्ठः।	तत् पुस्तकम् अहम् रमायाः अगृहीतवान्।
सः सरस्वत्याः पुस्तकम् स्वीकृतवान्।	देवताः स्वर्गात् आगच्छन्ति।
चषकः हस्ततः पतति	उपनेत्रं हस्ततः न पतति
फलं वृक्षतः पतति	गृहतः
शाखायः फलम् पतितम्।	भक्तेन देव्याः वरः प्राप्तः।
सा देवस्य पूजनात् पूर्वं स्नाति।	सज्जनः नीते उपदेशात् पूर्वं स्वयं आचरति।
कर्मकारि पात्रस्य प्रक्षालनात् पुर्वं जलं सङ्गृह्णाति।	वृष्टेः आगतमनात् पूर्वं त्वं गृहं गच्छ।
आकाशात् पतितं तोयं यदा गच्छति सागरम्।	आम्रफलं दाडिमात् श्रेष्ठम्।

षष्ठी विभक्ति

6	सम्बन्ध	का, के, कि	కిన్, కున్, యొక్క, లోన్, లోపలన్	Genitive	Of – bound up with, related, connection bet 2 or more persons or things

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
अस्य एः ओः उः – आणाम् ईणाम् ऊणाम्	आयाः एः याः वाः उः – आणाम् ईणाम् ऊणाम्	अस्य नः आणाम् ईणाम् ऊणाम्
तस्य तयोः तेषाम्	तस्याः तयोः तासाम्	तस्य तयोः तेषाम्
एतस्य - एतेषाम्	एतस्याः - एतासाम्	एतस्य - एतेषाम्
कस्य - केषाम्	कस्याः - कासाम्	कस्य - केषाम्
रामस्य हरेः भानोः पितुः - रामाणाम् हरीणाम् भानूनाम् पितृणाम्	रमायाः मतेः नद्याः धेन्वाः मातुः - रमाणाम् मतीनाम् नदीनाम् धेनूनाम् मातृणाम्	वनस्य दध्नः मधुनः - वनानाम् दध्नाम् मधूनाम्
Uttama purusha (sing – plu) **Madhyama purusha**	मम /मे - आवयोः /नौ - अस्माकम् /नः तव /ते - युवयोः - युष्माकम् /वः	भवतः भवतोः भवताम् भवत्याः भवत्योः भवतीनाम्

सूर्यस्य उदयः भवति। नद्याः जलं प्रवहति। तरोः पर्णानि दीर्घाणि। गुरोः पुत्रः पठति।

चन्द्रिकायाः धवलता शोभते। बुद्धेः तीक्ष्णतां पश्य। अग्नेः ज्वाला रक्ता। अथितेः आगमनं भवति।

एतानि नारीणाम् आभरणानि। देवानां गुरुः बृहस्पतिः। वाप्याः जलं शीतलम्। जना रवेः उदयं पश्यन्ति।

बन्धूनां गृहाणि विशालानि। शुक्राचार्यस्य शिष्याः असुराः। पान्डोः पुत्रः धर्मराजः।

उष्णोदकस्य पानम् आरोग्याय। कुन्त्याः पुत्रः कर्णः। गिरीणां शिखराणि रम्याणि। कवेः पद्यानि रमनीयाणि।

अभिमन्योः पौत्रः जनमेजयः। पार्वत्याः पुत्रः गणपतिः। गनपतेः चत्वारः हस्ताः।

पाण्डवानां धर्मराजः श्रेष्ठः। छात्राणां बालिकाः बुद्धिमत्यः। वृक्षाणां नारिकेलः श्रेष्ठः।

रामस्य धनुः कुत्र अस्ति	रामस्य पत्नि का ?
रामस्य पाद स्पर्शेन अहल्यायाः शाप विमोचनं अभवत्।	नद्याः जलं प्रवहति।
तरोः पर्णानि दीर्घाणि।	गुरोः पुत्रः पठति।
एतानि नारीणाम् आभरणानि।	देवानाम् गुरुः बृहस्पति।
बुद्धे तिक्षणतां पश्य।	गिरिणां शिखराणि रम्याणि।
कवेः पद्यानि रमनीयाणी।	पान्डवानां धर्मराजः श्रेष्ठः।
छात्राणां बालिकाः बुद्धिमत्यः।	वृक्षाणां नारिकेलः श्रेष्ठः।
सा देवस्य पूजनात् पूर्वं स्नाति।	सः पुस्तकस्य पठनस्य अनन्तरं स्नानं करोति।
सः ग्रन्थस्य परिशीलनस्य अनन्तरं शेते।	कर्मकारि पात्रस्य प्रक्षालनात् पुर्वं जलं सङ्गृह्णाति।
कार्यक्रम्स्य समाप्तेः अनन्तरं जनाः गच्छन्ति।	लेखन्याः क्रयणस्य अनन्तरं धनं देहि।
फलस्य खादनात् पूर्वं हस्तं क्षालय।	देवस्य प्रार्थनायाः अनतरं सः गतवान्।
अध्याहं विद्यालयस्य क्रीडाङ्गणे धावन् पतितः।	

- Sixth vibhakti deals with "whose" – whose son, whose work, whose house
- It also addresses "who among" - पाण्डवानां धर्मराजः श्रेष्ठः।
- Note the following sentences constructed using 2nd and 6th vibhaktis and yet give the same meaning. Also note the use of single verb in second vibhakti as opposed to split verb use in 6th vibhakti.

बालकः पुस्तकम् अधीते। - बालकः पुस्तकस्य अध्ययनं करोति।

मुनिः सत्यम् उपदिशति। - मुनिः सत्यस्य उपदेशं करोति।

विक्रयिकः फलं विक्रीणीते। -	विक्रयिकः फलस्य विक्रयणं करोति।
कपिः वनं नाशयति।	कपिः वनस्य नाशनं करोति।
जनाः सज्जनान् प्रशंसन्ति ।	जनाः सज्जनानां प्रशंसां कुर्वन्ति।
परीक्षकः गुणं परीक्षते ।	परीक्षकः गुणस्य परीक्षां करोति।
कार्यशीलः साधनम् उपयुङ्क्ते।	कार्यशीलः साधनस्य उपयोगं करोति।
सः द्वारं पिद्धाति।	सः द्वारस्य पिधानं करोति।
सा वीणाम् अभ्यस्यति।	सा वीणायाः अभ्यासं करोति।
छात्रः नियमम् उल्लङ्घते	छात्रः नियमस्य उल्लङ्घनं करोति।

सप्तमी विभक्ति

7	अधिकरण	मे, पर, पे	అందున్, నన్	Locative	In, on – location

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
ए औ इ - एषु उषु ऋषु	आयाम् यां औ वाम् इ – आसु इषु ईषु अषु ऋषु	ए इ - एषु उषु
रामे हरौ गुरौ पितरि – रामेषु हरिषु गुरुषु इतृषु	रमायाम् मत्यां /मतौ नद्याम् धेन्वाम् /धेनौ मतरि – रमासु मतिषु नदीषु धेनुषु मातृषु	वने दध्नि /दधनि मधुनि – वनेषु दधिषु मधुषु
तस्मिन् तयोः तेषु	तस्याम् तयोः तासु	तस्मिन् तयोः तेषु
एतस्मिन् - एतेषु	एतस्याम् - एतासु	एतस्मिन् - एतेषु
कस्मिन् - केषु	कस्याम् - कासु	कस्मिन् - केषु
Uttama purusha (sing – plu) Madhyama purusha	मयि - आवयोः - अस्मासु त्वयि - युवयोः - युष्मासु	भवति भवतोः भवत्सु भवत्याम् भवत्योः भवतीषु

कमलानि कासारे सन्ति। पुष्पाणि लतायामं विकसन्ति। पर्णानि भूम्यां पतन्ति। छात्राः कक्ष्यासु उपविशन्ति। भक्तिः शम्भौ भवतु। वाहनानि मार्गेषु सञ्चरन्ति। मयुराः गिरिषु नृत्यन्ति। तरुणाः नद्यां तरन्ति। समुद्रे मौक्तिकानि भवन्ति। बालिकाः क्रीडाङ्गणे क्रीडन्ति। गजाः अरण्ये सञ्चरन्ति। नार्यः सभायां गायन्ति। कल्पतरवः अमरावत्यां वर्तन्ते। कार्यालयाः नगरीषु भवन्ति।

अहं सायङ्काले गच्छामि। ऋषयः भारतदेशे आसन्। विरामः भानुवासरे भवति। सः आसन्दे उपविशति। मातृभूमौ प्रीतिः भवतु। महाभारतौ अनेकाः कथाः वर्तन्ते। व्याकरणे मम आसक्तिः अस्ति। ज्येष्ठेषु आदरं दर्शय। दुर्व्यसने रुचिः मास्तु। समाजसेवायां प्रवृत्तिः भवतु।

Where is the action taking place is what सप्तमी विभक्ति tells us. Where are lotuses ? Where are the girls playing ? etc

Sometimes "when" is answered in the form of सप्तमी विभक्ति - like I am leaving this evening

Sometimes it is used for "on" – I am sitting on the mat - कटे उपविशामि।

सः रामे शरनं गतः।	दशरथः रामे अधिकं स्निह्यति स्म।
भक्ताः रामे विश्वसिति।	अध्याहं विद्यालयस्य क्रीडाङ्गणे धावन् पतितः।
तस्य कोषे अन्वेषणं कुरु।	मम लेखनी स्यूते अस्ति।
बालकः आसन्दे उपविशति।	पुष्पाणि लतासु विराजन्ते।
पुस्तकं प्रकोष्ठे अस्ति।	कूप्याम् औषधम् अस्ति।
उद्योगिनः कार्यालयेषु कार्यं कुर्वन्ति।	यानानि मार्गेषु सञ्चरन्ति।
छात्राः विद्यालयेषु पठन्ति।	जनाः आसन्देषु उपविशन्ति।
आपणेषु विक्रयणं प्रचलति।	एतेषु पुस्तकेषु दोषाः न सन्ति।
भारतियेषु जनेषु देव भक्ति अधिका।	सा सखीषु अधिक विश्वासं करोति।

More examples on विभक्ति

कः रामः ?	रामः दशरथस्य पुत्रः। रामः धर्म विग्रहः।
रामः कुत्र गच्छति ?	रामः वनं गच्छति।
रामः किमर्थं वनं गच्छति ?	रामः सीतान्वेषनार्थम् वनं गच्छति।
रामः कै सह वनं गच्छति ?	रामः सीता लक्ष्मणः च सह वनं गच्छति। रामेण सह लक्ष्मणः वनमगच्छत्।
रामः कस्यै अन्वेषणं वनं गच्छति?	रामः सीतयै वनं गच्छति।
भक्तः कस्मात् मोक्षं आप्नोति?	भक्तः रामात् मोक्षम् आप्नोति।
रामः कस्य पुत्रः ?	रामः दशरथस्य पुत्रः।

भवान् कुत्र वसति ? - अहं ग्रामे वसामि।

लेखनि कुत्र अस्ति ? - लेखनि स्यूते अस्ति।

Note: किन्तु कुत्र गच्छति इति प्रश्नस्य समाधानं द्वितीया विभक्ति एवं प्राप्नोति। अतः एतस्य प्रश्नस्य समाधानम् - अहं गृहं गच्छामि - इति भवति।

सम्बोधना विभक्ति

हे भवन् हे भवन्तौ हे भवन्तः - हे भवति हे भवत्यौ हे भवत्यः

हे राम अत्र शीघ्रम् आगच्छ।	

भवान् भवन्तौ भवन्तः हे भवन् हे भवन्तौ हे भवन्तः भवन्तम् भवन्तौ भवतः भवता भवद्भ्याम् भवद्भिः भवते भवद्भ्याम् भवद्भ्यः भवतः भवद्भ्याम् भवद्भ्यः भवतः भवतोः भवताम् भवति भवतोः भवत्सु	भवती भवत्यौ भवत्यः हे भवति हे भवत्यौ हे भवत्यः भवतीम् भवत्यौ भवतीः भवत्या भवतीभ्याम् भवतीभिः भवत्यै भवतीभ्याम् भवतीभ्यः भवत्याः भवतीभ्याम् भवतीभ्यः भवत्याः भवत्योः भवतीनाम् भवत्याम् भवत्योः भवतीषु
अहम् आवाम् वयम् माम् मा आवाम् नौ अस्मान् नः मया आवाभ्याम् अस्माभिः मह्याम् मे आवाभ्याम् नौ अस्मभ्यम् नः मत् आवाभ्याम् अस्मत् मम मे आवयोः नौ अस्माकम् नः मयि आवयोः अस्मासु	त्वम् युवाम् यूयम् त्वाम् त्वा युवाम् वाम् युष्मान् वः त्वया युवाभ्याम् युष्माभिः तुभ्यम् ते युवाभ्याम् वाम् युष्मभ्यम् वः त्वत् युवाभ्याम् युष्मत् तव ते युवयोः युष्माकम् वः त्वयि युवयोः युष्मासु

सः तौ ते तम् तौ तान् तेन ताभ्याम् तैः तस्मै ताभ्याम् तेभ्यः तस्मात् ताभ्याम् तेभ्यः तस्य तयोः तेषाम् तस्मिन् तयोः तेषु	सा ते ताः ताम् ते तः तया ताभ्याम् ताभिः तस्यै ताभ्याम् ताभ्यः तस्याः ताभ्याम् ताभ्यः तस्याः तयोः तासाम् तस्याम् तयोः तासु	तत् ते तानि तत् ते तानि तेन ताभ्याम् तैः तस्मै ताभ्याम् तेभ्यः तस्मात् ताभ्याम् तेभ्यः तस्य तयोः तेषाम् तस्मिन् तयोः तेषु

सः तौ ते - एषः एतौ एते - यः यौ ये - कः कौ के सा ते ताः - एषा एते एताः - या ये याः - का के काः तत् ते तानि एतत् एते एतानि यत् ये यानि किम् के कानि	

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	अहम्	आवाम्	वयम्
सम्बोधन			
द्वितीया	माम् / मा	आवाम् / नौ	अस्मान् / नः
तृतीया	मया	आवाभ्याम्	अस्माभिः
चतुर्थी	मह्याम् / मे	आवाभ्याम् / नौ	अस्मभ्यम् / नः
पञ्चमी	मत्	आवाभ्याम्	अस्मत्
षष्ठी	मम / मे	आवयोः / नौ	अस्माकम् / नः
सप्तमी	मयि	आवयोः	अस्मासु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	त्वम्	युवाम्	यूयम्
सम्बोधन			
द्वितीया	त्वाम् / त्वा	युष्मान् / वाम्	युवाम् / वः
तृतीया	त्वया	युवाभ्याम्	युष्माभिः
चतुर्थी	तुभ्यम् / ते	युवाभ्याम् / वाम्	युष्मभ्यम् / वः
पञ्चमी	त्वत्	युवाभ्याम्	युष्मत्
षष्ठी	तव / ते	युवयोः	युष्माकम् / वः
सप्तमी	त्वयि	युवयोः	युष्मासु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	सः	तौ	ते
सम्बोधन			
द्वितीया	तम्	तौ	तान्
तृतीया	तेन	ताभ्याम्	तैः
चतुर्थी	तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः
पञ्चमी	तस्मात्	ताभ्याम्	तेभ्यः
षष्ठी	तस्य	तयोः	तेषाम्
सप्तमी	तस्मिन्	तयोः	तेषु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	सा	ते	ताः
सम्बोधन			
द्वितीया	ताम्	ते	तः
तृतीया	तया	ताभ्याम्	ताभिः
चतुर्थी	तस्यै	ताभ्याम्	ताभ्यः
पञ्चमी	तस्याः	ताभ्याम्	ताभ्यः
षष्ठी	तस्याः	तयोः	तासाम्
सप्तमी	तस्याम्	तयोः	तासु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	तत्	ते	तानि
सम्बोधन			
द्वितीया	तत्	ते	तानि
तृतीया	तेन	ताभ्याम्	तैः
चतुर्थी	तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः
पञ्चमी	तस्मात्	ताभ्याम्	तेभ्यः
षष्ठी	तस्य	तयोः	तेषाम्
सप्तमी	तस्मिन्	तयोः	तेषु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	भवान्	भवन्तौ	भवन्तः
सम्बोधन	हे भवन्	हे भवन्तौ	हे भवन्तः
द्वितीया	भवन्तम्	भवन्तौ	भवतः
तृतीया	भवता	भवद्भ्याम्	भवद्भिः
चतुर्थी	भवते	भवद्भ्याम्	भवद्भ्यः
पञ्चमी	भवतः	भवद्भ्याम्	भवद्भ्यः
षष्ठी	भवतः	भवतोः	भवताम्
सप्तमी	भवति	भवतोः	भवत्सु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	भवती	भवत्यौ	भवत्यः
सम्बोधन	हे भवति	हे भवत्यौ	हे भवत्यः
द्वितीया	भवतीम्	भवत्यौ	भवतीः
तृतीया	भवत्या	भवतीभ्याम्	भवतीभिः
चतुर्थी	भवत्यै	भवतीभ्याम्	भवतीभ्यः
पञ्चमी	भवत्याः	भवतीभ्याम्	भवतीभ्यः
षष्ठी	भवत्याः	भवत्योः	भवतीनाम्
सप्तमी	भवत्याम्	भवत्योः	भवतीषु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा			
सम्बोधन			
द्वितीया			
तृतीया			
चतुर्थी			
पञ्चमी			
षष्ठी			
सप्तमी			

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा			
सम्बोधन			
द्वितीया			
तृतीया			
चतुर्थी			
पञ्चमी			
षष्ठी			
सप्तमी			

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा			
सम्बोधन			
द्वितीया			
तृतीया			
चतुर्थी			
पञ्चमी			
षष्ठी			
सप्तमी			

विशेषणं विशेष्यम्

यल्लिङ्गम् यद्वचनं याचविभक्तिः विशेषस्य।

तल्लिङ्गम् तद्वचन् साचविभक्तिः विशेषणस्यापि॥

यत् + लिङ्गम् (n) / वचनम् (n) -- या विभक्तिः (f) (यत् - यद् // यत् - तत् // या - सा // तत् + एव → तदेव)

सुन्दरः बालकः सुन्दरौ बालकौ सुन्दराः बालकाः

सुन्दरः बालकः अस्ति।

अहम् सुन्दरान् बालकान् पश्यामि । (द्वितीया विभक्ति)

अहम् सुन्दरेण बालकेन सह गच्छामि।

अहम् सुन्दराय बालकाय फलम् ददामि।

अहम् सुन्दरात् बालकात् धनं प्राप्नोति।

अहम् सुन्दरस्य बालकस्य वदनं पश्यामि । अहम् सुन्दरस्य बालकस्य गृहं गच्छामि

सुन्दरे बालके सद्गुणः अस्ति। सुन्दरे बालके मम विश्वासं अस्ति।

सुन्दरे सुन्दरो रामः सुन्दरे सुन्दरी कथा - सुन्दरे सुन्दरी सीता सुन्दरे सुन्दरं वनं

सुन्दरे सुन्दरं काव्यम् सुन्दरे सुन्दरः कपिः - सुन्दरे सुन्दरं मन्त्रं सुन्दरे किं न सुन्दरं। ॥सुन्दराकाण्डे पद्यम्॥

उत्तमः बालकः उत्तमौ बालकौ उत्तमाः बालकाः

उत्तमम् बालकम् उत्तमौ बालकौ उत्तमान् बालकान्

उत्तमेण बालकेन

उत्तमाय बालकाय

उत्तमात् बालकात्

उत्तमस्य बालकस्य

उत्तमे बालके

उत्तमात् बालकात् सहाय्यं स्वीकरोमि।   उत्तमस्य बालकस्य सहाय्यं स्वीकरोमि।

सुन्दरस्य चित्रस्य मूल्यं कीयत्।

उत्तमे चित्रे आसक्तिः अस्ति।

अहं तत् छात्रं पश्यामि। (incorrect)

अहं तम् छात्रं पश्यामि। (correct)

त्रीणी छात्राः पश्यामि। (incorrect)

त्रयः छात्राः पश्यामि। (correct)

तिस्रः छात्राः पश्यामि। (correct)

आकाशः कीदृशः अस्ति । - आकाशः निर्मलः अस्ति।

चायपानं कीदृशं अस्ति । - मधुरं अस्ति । (or) उष्णं अस्ति । (or) रुचि करं अस्ति ।

क्रियापदकोष्टकम्

लट्-कर्तरि	लङ्	लोट्	लृट्	लट्-कर्मणि / भावे**	विधिलिङ्	तव्यत् +	अनीयर् +	शतृ (पुंलिङ्गे)++	शतृ (स्त्री)	तुमुन्	त्त्वा / ल्यप्

+ तव्यत् अनीयर् रूपाणि त्रिषु लिङ्गेषु भवन्ति। यथा गन्तव्यः (पुं.) गन्तव्या (स्त्री.) गन्तव्यं (नपुं.) गमनीयः (पुं.) गमनीया (स्त्री.) गमनीयम् (नपुं.)। कोष्टके नपुंसकलिङ्ग रूपानि एव दर्शितानि।

** सकर्मकधातूनां द्विकर्मकधातूनां वा कर्मणि प्रयोगः। अकर्मकधातूनां भावे प्रयोगः।

++ नपुंसकलिङ्गे अपि सतृप्रत्यय-रूपाणि भवन्ति। गच्छत् पतत् पठत् इत्यादीनि नपुंसकलिङ्गे।

पठति अपठत् पठतु पठिष्यति पठ्यते पठेत् पठितव्यम् पठनीयम् पठन् पठन्ती पठितुम् पठित्वा

गच्छति अगच्छत् गच्छतु गमिष्यति गम्यते गच्छेत् गन्तव्यम् गमनीयम् गच्छन् गच्छन्ती गन्तुम् गत्वा

पतति अपतत् पततु पतिष्यति पत्यते पतेत् पतितव्यम् पतनीयम् पतन् पतन्ती पतितुम् पतित्वा

क्रीडति अक्रीडत् क्रीडतु क्रीडिष्यति क्रीड्यते क्रीडेत् क्रीडितव्यम् क्रीडनीयम् क्रीडन् क्रीडन्ती क्रीडितुम् क्रीडित्वा

वदति अवदत् वदतु वदिष्यति उच्यते वदेत् वक्तव्यम् वचनीयम् वचन् वचति वदतुम् उक्त्वा

पिबति अपिबत् पिबतु पास्यति पीयते पिबेत् पातव्यम् पानीयम् पिबन् पिबन्ती पातुम् पीत्वा

Sanskrit VERBS and Declensions - संस्कृत धातु पद रूपान्तरम्

कालः	पुरुषः	परस्मैपदि			आत्मनेपदि		
लट् लकार् वर्तमान कालं	3	ति	तः	अन्ति /अति	ते	इते	अन्ते /अते
	2	सि	थः	थ	से	इथे	ध्वे
	1	मि	वः	मः	ए	वहे	महे
लट् लकार् वर्तमान कालं Examples	3	पठति	पठतः	पठन्ति	वन्दते	वन्देते	वन्दन्ते
	2	पठसि	पठथः	पठथ	वन्दसे	वन्देथे	वन्दध्वे
	1	पठामि	पठावः	पठामः	वन्दे	वन्दावहे	वन्दामहे
लङ् लकार् भूत कालं	3	अ-त्	अ-ताम्	अ-अन्	अ-त	अ-इताम्	अ-अन्त
	2	अ-अः	अ-तम्	अ-त	अ-थाः	अ-इथाम्	अ-ध्वम्
	1	अ-अम्	अ-आव	अ-आम	अ-इ/अ-ए	अ-वहि	अ-महि
लङ् लकार् भूत कालं Examples	3	अपठत्	अपठताम्	अपठन्	अवन्दत	अवन्देताम्	अवन्दन्त
	2	अपठः	अपठतम्	अपठत	अवन्दथाः	अवन्देथाम्	अवन्दध्वम्
	1	अपठम्	अपठाव	अपठाम	अवन्दे	अवन्दावहि	अवन्दामहि
लोट् लकार् - आज्ञा/ प्रेरण / प्रार्थना करोतु Order	3	तु	ताम्	अन्तु	ताम्	इताम्	अन्ताम्
	2	अ	तम्	त	स्व	इथाम्	ध्वम्
	1	अनि	आव	आम	ऐ	वहै	महै
लोट् लकार् आज्ञा Examples	3	पठतु	पठताम्	पठन्तु	वन्दताम्	वन्देताम्	वन्दन्ताम्
	2	पठ	पठतम्	पठत	वन्दस्व	वन्देथाम्	वन्दध्वम्
	1	पठानि	पठाव	पठाम	वन्दै	वन्दावहै	वन्दामहै
लृट् लकार् भविष्यत् कालं -	3	इ-ष्यति	इ-ष्यतः	इ-ष्यन्ति	इ-ष्यते	इ-ष्येते	इ-ष्यन्ते
	2	इ-ष्यसि	इष्यथः	इ-ष्यथ	इ-ष्यसे	इ-ष्येथे	इ-ष्यध्वे
	1	इ-ष्यामि	इ-ष्यावः	इ-ष्यामः	इ-ष्ये	इ-ष्यावहे	इ-ष्यामहे
लृट् लकार् भविष्यत् कालं – Examples	3	पठिष्यति	पठिष्यतः	पठिष्यन्ति	वन्दिष्यते	वन्दिष्येते	वन्दिष्यन्ते
	2	पठिष्यसि	पठिष्यथः	पठिष्यथ	वन्दिष्यसे	वन्दिष्येथे	वन्दिष्यध्वे
	1	पठिष्यामि	पठिष्यावः	पठिष्यामः	वन्दिष्ये	वन्दिष्यावहे	वन्दिष्यामहे
विधि लिङ्	3	ईत्	ईताम्	ईयुस्	ईत	ईयाताम्	ईरन्
	2	ईस्	ईतम्	ईत	ईथाः	ईयाथाम्	ईध्वम्
	1	ईयम्	ईव	ईम	ईय	ईवहि	ईमहि
विधि लिङ् – Examples	3	भवेत्	भवेताम्	भवेयुः	ईक्षेत	ईक्षेयाताम्	ईक्षेरन्
	2	भवेः	भवेतम्	भवेत	ईक्षेथाः	ईक्षेयाथाम्	ईक्षेध्वम्
	1	भवेयम्	भवेव	भवेम	ईक्षेय	ईक्षेवहि	ईक्षेमहि

Table that shows how each subject or pronoun takes the corresponding verb

सः	तौ	ते	सा	ते	ताः	तत्	ते	तानि
एषः	एतौ	एते	एषा	एते	एताः	एतत्	एते	एतानि
कः	कौ	के	का	के	काः	किम्	के	कानि
बालः	बालौ	बालाः	माला	माले	मालाः	नयनम्	नयने	नयनानि
भवान्	भवन्तौ	भवन्तः	भवति	भवत्यौ	भवत्यः			
गच्छति	गच्छतः	गच्छन्ति	गच्छति	गच्छतः	गच्छन्ति	गच्छति	गच्छतः	गच्छन्ति
गच्छतु	गच्छताम्	गच्छन्तु	गच्छतु	गच्छताम्	गच्छन्तु	गच्छतु	गच्छताम्	गच्छन्तु
गमिष्यति	गमिष्यतः	गमिष्यन्ति	गमिष्यति	गमिष्यतः	गमिष्यन्ति	गमिष्यति	गमिष्यतः	गमिष्यन्ति
गतवान्	गतवन्तौ	गतवन्तः	गतवती	गतवत्यौ	गतवत्यः	गतवत् / गतम्	गतवती	गतवन्ति / गतानि

Lat Lakaar (Present tense) of some verbs that DO NOT conjugate as per the rules

लट् लकार्	3	करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति		जानाति	जानीतः	जानन्ति		ददाति	दत्तः	ददन्ति
वर्तमान कालं	2	करोषि	कुरुथः	कुरुथ		जानासि	जानीथः	जानीथ		ददासि	दत्थः	दत्थ
	1	करोमि	कुर्वः	कुर्मः		जानामि	जानीवः	जानीमः		ददामि	दद्वः	दद्मः
लट् लकार्	3	क्रीणाति	क्रीणीतः	क्रीणन्ति		शक्नोति	शक्नुतः	शक्नुवन्ति		श्रृणोति	श्रृणुतः	श्रृण्वन्ति
वर्तमान कालं	2	क्रीणासि	क्रीणीथः	क्रीणीथ		शक्नोषि	शक्नुथः	शक्नुथ		श्रृणोषि	श्रृणुथः	श्रृणुथ
	1	क्रीणामि	क्रीणीवः	क्रीणीमः		शक्नोमि	शक्नुवः	शक्नुमः		श्रृणोमि	श्रृण्वः	श्रृण्मः श्रृणुमः
लट् लकार्	3	गृह्णाति	गृह्णीतः	गृह्णन्ति								
वर्तमान कालं	2	गृह्णासि	गृह्णीथः	गृह्णीथ								
	1	गृह्णामि	गृह्णीवः	गृह्णीमः								
लट् लकार्	3											
वर्तमान कालं	2											
–	1											

Verb declensions of Kri, Bhu and As

कालः	पुरुषः	कृ To do				भू To be				अस् To be		
लट् लकार्	3	करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति		भवति	भवतः	भवन्ति		अस्ति	स्तः	सन्ति
वर्तमान कालं	2	करोषि	कुरुथः	कुरुथ		भवसि	भवथः	भवथ		असि	स्थः	स्थ
	1	करोमि	कुर्वः	कुर्मः		भवामि	भवावः	भवामः		अस्मि	स्वः	स्मः
लङ् लकार्	3	अकरोत्	अकुरुताम्	अकुर्वन्		अभवत्	अभवताम्	अभवन्		आसीत्	आस्ताम्	आसन्
भूत कालं	2	अकरोः	अकुरुतम्	अकुरुत		अभवः	अभवतम्	अभवत्		आसीः	आस्तम्	आस्त
	1	अकरवम्	अकुर्व	अकुर्म		अभवम्	अभवाव	अभवाम		आसम्	आस्व	आस्म
लोट् लकार्	3	करोतु	कुरुताम्	कुर्वन्तु		भवतु	भवताम्	भवन्तु		अस्तु	स्ताम्	सन्तु
आज्ञा –	2	कुरु	कुरुतम्	कुरुत		भव	भवतम्	भवत		एधि	स्तम्	स्त
	1	करावाणि	करवाव	करवाम		भवानि	भवाव	भवाम		असानि	असाव	असाम
लृट् लकार्	3	करिष्यति	करिष्यतः	करिष्यन्ति		भविष्यति	भविष्यतः	भविष्यन्ति		भविष्यति	भविष्यतः	भविष्यन्ति
भविष्यत्	2	करिष्यसि	करिष्यथः	करिष्यथ		भविष्यसि	भविष्यथः	भविष्यथ		भविष्यसि	भविष्यथः	भविष्यथ
कालं	1	करिष्यामि	करिष्यावः	करिष्यामः		भविष्यामि	भविष्यावः	भविष्यामः		भविष्यामि	भविष्यावः	भविष्यामः
विधि लिङ्	3	कुर्यात्	कुर्याताम्	कुर्युः		भवेत्	भवेताम्	भवेयुः		स्यात्	स्याताम्	स्युः
	2	कुर्याः	कुर्यतम्	कुर्यात		भवेः	भवेतम्	भवेत		स्याः	स्यातम्	स्यात
	1	कुर्याम्	कुर्याव	कुर्याम		भवेयम्	भवेव	भवेम		स्याम्	स्याव	स्याम

धातवः त्रिधानि सन्ति - परस्मै पदि, आत्मने पदि, उभय पदि

अन्यत्र क्रिया प्रवर्तते चेत् परस्मै पदि प्रयुज्यते । स्वस्य क्रिया प्रवर्तते चेत् आत्मनेपदि प्रयुज्यते

आत्मने पदि पदानि - अभिवादयते अपेक्षते आलोकते ईक्षते उच्यते ऊहते कुप्यते क्रीडते खिद्यते जायते डयते त्रयते दीयते ध्यायते नर्तते निन्दते पलायते परिवर्धते पोषते प्रकाशते प्रार्थयते प्लवते भासते भुङ्क्ते मन्यते मोदते यजते याचते रमते रक्षते रोचते लभते समेधते समेधिष्यते स्पर्धते स्फुरते सेवते श्राव्यते वर्तते वन्दते विन्दते विद्यते क्षीयते

दशलकाराः लट् लिट् लुट् लृट् लेट् लोट् लङ् लिङ् लुङ् लृङ्

Only लेट् is used in Vedas and लिङ् form is of two types - विधिलिङ् आशीर्लिङ्

लट् - present tense

लेट् – used in vedas

लङ् – past tense

लुङ् – past tense

लिट् – past tense

लृट् – future tense

लुट् – future tense

लृङ् -

लोट् – Order / command – does not tell the tense

विधिलिङ् - order / command – tells only the feeling (bhaavam)

आशीर्लिङ् – blessings

Shloka to remember the above 10

लङ् वर्तमाने लेङ् वेदे भूते लुङ्लङ् लिटस्तथा।

विध्याशिषोस्तु लिङ्लोटौ लृङ्लृटौ लुङ् भविष्यति॥

कृ धातु रूपावलि

Kri - to do - is the root verb and it will conjugate to the following 10 declensions.

१। लट् लाकर्

प्रथम पुरुष	करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति
मध्यम पुरुष	करोषि	कुरुथः	कुरुथ
ऊत्तम् पुरुष	करोमि	कुर्वः	कुर्मः

२। लिट्

प्र	चकार	चक्रतुः	चक्रुः
मध्य	चकर्थ	चक्रथु	चक्र
उत्तम	चकार-चकर	चकृव	चकृम

३। लुट्

प्र	कर्ता	कर्तारो	कर्तारः
मध्य	कर्तासि	कर्तास्थः	कर्ताष
उत्तम	कर्तास्मि	कर्तावः	कर्तासम

४। लृट्

प्र	करिष्यति	करिष्यतः	करिष्यन्ति
मध्य	करिष्यसि	करिष्यथः	करिष्यथ
उत्तम	करिष्यामि	करिष्यावः	करिष्यामः

५। लोट्

प्र	करोतु	कुरुताम्	कुर्वन्तु
मध्य	कुरु	कुरुतम्	कुरुत
उत्तम	करावाणि	करवाव	करवाम

६।लङ्

प्र	अकरोत्	अकुरुताम्	अकुर्वन्
मध्य	अकरोः	अकुरुतम्	अकुरुत
उत्तम	अकरवम्	अकुर्व	अकुर्म

७। विधि लिन्ग्

प्र	कुर्यात्	कुर्याताम्	कुर्युह्
मध्य	कुर्याह	कुर्यतम्	कुर्यात
उत्तम	कुर्याम्	कुर्याव	कुर्याम

८। आशिर् लिन्ग्

प्र	क्रियात्	क्रियास्ताम्	क्रियासुह
मध्य	क्रियाह	क्रियास्तम्	क्रियास्त
उत्तम	क्रियासम्	क्रियास्व	क्रियास्म

९। लुङ्

प्र	अकार्षीत्	अकार्ष्ताम्	अकार्षुह
मध्य	अकार्षीह्	अकार्ष्तम्	अकार्ष्त
उत्तम	अकार्षम्	अकार्ष्व	अकार्ष्म

१०। लृङ्

प्र	अकरिष्यत्	अकरिष्यताम्	अकरिष्यन्
मध्य	अक्रिष्यह	अकरिष्यतम्	अकरिष्यत
उत्तम	अकरिष्यम्	अकरिष्याव	अकरिष्याम

More on Verbs

क्त्वा प्रत्ययं - (क्त्वावन्तं)	स्थित्वा, कृत्वा, दृष्ट्वा, गत्वा, पीत्वा, स्नात्वा, ज्ञात्वा, श्रुत्वा, पृष्ट्वा, स्मृत्वा, पतित्वा, गृहीत्वा, चोरयित्वा, उक्त्वा, खादित्वा, वन्दित्वा, गायति – गीत्वा, यच्छति /ददति – दत्त्वा, नयति – नीत्वा, वहति – ऊढ्वा, वदति -- उदित्वा क्रीड् + त्वा → क्रीडित्वा पठ् + त्वा → पठित्वा
ल्यप् प्रत्ययम् – (ल्यबन्तं)	अनुसृत्य, अपहृत्य, अभ्यस्य, समर्प्य, अवतीर्य, आकृष्य, निवार्प्य, आश्रित्य, उत्पाद्य, उत्थाय, उपविश्य, प्रक्षाल्य, अलङ्कृत्य, उष्णीकृत्य, व्ययीकृत्य, परिहृत्य, आरुह्य हरति → हृत्वा अपहरति → अपहृत्य
तुमुन् प्रत्यय – (तुमुन्नन्तं)	गन्तुम् पठितुम् गातुम् वन्दितुम् क्रीडितुम् पक्तुम् खादितुम् प्राप्तुम् द्रष्टुम् कर्तुम् पातुम् स्नातुम् श्रोतुम् लेखितुम् प्रष्टुम् जीवितुम् वक्तुम् उत्थातुम् धर्तुम् नेतुम् नन्तुम् मेलितुम् स्थातुम् दातुम्
शत्रन्तं	पठन्ती

बालः अर्थं पृष्ट्वा ज्ञातवन्तः। सः स्नात्वा पूजां करोति । ते शब्दं श्रुत्वा भीतवन्तः। बालकाः देवं वन्दित्वा गतवन्तः।
अहं अर्थं ज्ञात्वा वदामि। त्वम् छत्रं गृहीत्वा गच्छ। सः स्थित्वा गायति। चोरः आरक्षकः दृष्ट्वा धावितवान्।
अहं ग्रन्थं दृष्ट्वा लिखामि। चोरः धनम् अपहृत्य धावितवान्। सेवकः वृक्षात् अवतीर्य गतवान्।
त्वं दीपं निवार्प्य शयनं कुरु। अहं सन्मार्गम् आश्रित्य गच्छामि। कर्मकारि पात्रं प्रक्षाल्य गतवति।
अर्चकः देवं अलङ्कृत्य पूजयति। जना क्षीरम् उष्णीकृत्य पिबन्ति। सः उपविश्य पठति। बालकः उथाय वदति।

सा जयं प्राप्तुम् वेगेन धावति। सर्वेचित्रं द्रष्टुम् इच्छन्ति। वयम् नगरम् द्रष्टुम् गच्छामः।
शीघ्रं उत्थातुम् प्रयत्नं कुरु। सा नूतनं शाटिकां धर्तुम् इच्छति। सा कथां लिखतुम् इच्छति इयं गीतं गातुम् उत्थिष्ठति।

तरप् तमप् प्रयोगः

श्रेष्ठः बालकः	श्रेष्ठतरः बालकः	श्रेष्ठतमः बालकः
श्रेष्ठा बालिका	श्रेष्ठतरा बालिका	श्रेष्ठतमा बालिका
श्रेष्ठं पुस्तकम्	श्रेष्ठतरं पुस्तकम्	श्रेष्ठतमं पुस्तकम्

स्थूलः - स्थूलतरः - स्थूलतमः   कृशः - कृषतरः - कृषतमः

दीर्घः - दीर्घतरः - दीर्घतमः   दीर्घा - दीर्घतरा - दीर्घतमा

चारुं - चारुतरं - चारुतमां

तव्य - अनीय प्रयोगः

कर्तुं योग्यः	कर्तव्यः	करणीयः
भोक्तुं योग्यः	भोक्तव्यः	भोजनीयः
ज्ञातुं योग्यः	ज्ञातव्यः	ज्ञानीयः
~~दत्तुं योग्यः~~	~~दतव्यम्~~	~~दानीयम्~~
दातुं योग्यः	दातव्यम्	
स्मर्तुं योग्यः	स्मर्तव्या	स्मरणीया

पठनीयम् / वचनीयम् / लेखनीयः / स्मरणीयः / चिन्तनीया / /करणीया

सदा सत्यं वक्तव्यम्   सदा धर्मं करणीयः   गीता पठनीया

परस्मैपदि - आत्मनेपदि	उभयपदि
नमति - वन्दते	पचति - पचते
वदति - भाषते	याचति – याचते
स्फुरति – कम्पते	करोति – कुरुते
पश्यति – ईक्षते	क्रीडति - क्रीडते
तुष्यति – मोदते	ददाति - दत्ते
धावति – पलायते	यजति - यजते
	प्रार्थयति - प्रार्थयते

सप्त ककाराः किम् - कुत्र - कथम् - किमर्थम् - कदा - कुतः - कति			
1	किम्	What	त्वं किं करोषि ? सा किं पश्यति ? तव नाम किं ?
2	कुत्र	Where	देवः कुत्र अस्ति ? माता कुत्र अस्ति ? तव पुस्तकानि कुत्र सन्ति ?
3	कथम्	How	भोजनम् कथम् अस्ति ? भवान् / त्वं कथं अस्ति ? तव माता कथं अस्ति ?
4	किमर्थम्	Why / For What	त्वं किमर्थं विद्यालयम् गच्छसि ? छात्राः किमर्थं न पठन्ति ? ते किमर्थं आपणं गच्छन्ति ?
5	कदा	When	त्वं कदा उत्तिष्ठसि/गच्छसि ? छात्राः कदा क्रीडन्ति ? त्वं कदा शयनं करोषि ?
6	कुतः	From Where	सा कुतः आगच्छति ? फलानि कुतः पतन्ति ? यूयं कुतः आगच्छथ ?
7	कति	How many	अत्र कति बालिकाः सन्ति ? स्यूते कति पुस्तकानि सन्ति ? गृहे कति जनाः सन्ति ?

उपसर्ग - Prepositions

प्र पर अप सम् अनु अव निस् निर् दुस् दुर् वि आ नि अधि अपि अति सु उत् अभि प्रति परि उप

Preposition can change the meaning of the verb – see the rules on page 80 of BhashA PraveshaH Part 1, Chapter 23

नयति X आनयति (आनयत्, आनीतवान्) हरति X प्रहरति

Sometimes TWO or THREE can come together also

सम् + उत् + आ + हरति → समुदाहरति प्रति + आ + गच्छति → प्रत्यागच्छति

Note that the lang lakaar (past tense) will change with the upasargas - अहरत् → प्र + अहरत् → प्राहरत्

With Upsargas some parasmaipadi verbs change to aatmanepadi and vice versa

जयति → वि + जयति → विजयते तिष्ठति → प्रतिष्ठते रमते → विरमति

गच्छति आगच्छति अगच्छत् आगतवान् प्रतिगच्छति निर्गच्छति अवगच्छति अवागच्छति अवगतवान् अधिगच्छति अनुगच्छति

प्रत्यागच्छति सङ्गच्छते उद्गच्छति प्रत्युद्गच्छति

हरति प्रहरति आहरति संहरति विहरति परिहरति

नयति आनयति प्रणयति परिणयति

अपि – also

कृष्णः फलं खादति। रामः अपि फलं खादति।

सः कथां पठति। कः कविताम् अपि पठति

जलं मह्यम् अपि यच्छतु। केवलं ते न वयम् अपि गमिष्यामः।

च - and

विवेकः आनन्दः च गच्छति।

बालः संस्कृतं गणितं विज्ञानं च पठति।

इति -

सत्यं वद। धर्मं चर। इति तैत्तिर्योपनिषत् वदति।

उत्तिष्ठत जाग्रत इति स्वामी विवेकानन्दः वदति।

उत - or

भवान् काफी पिबति उत चायम्।

भवान् क्षीरम् पिबति उत पायसम्।

एव - only

सः अन्नम् एव खादति। सा गृहम् एव गतवती। बालाः दुग्धम् एव पातुम् इच्छन्ति न अन्यत्।

अतः – therefore

अस्वास्थ्यम् अस्ति। अतः सः वैद्यालयं गच्छति।

समयः नास्ति। अतः गृहं न गच्छामि।

इतः (from here) – **ततः** (to there)

(यहाँसे – वहाँसे)

अहम् इतः गच्छामि। धनम् ततः प्रेषयति।

इतः गच्छतु।

यतः – because

सः उपवासम् आचरति यतः अद्य एकदशी।

राधा रोदिति यतः तस्याः उदरवेदना अस्ति।

यत् - that

मा वदतु यत् एतत् न शक्यम्।

अधुना (सम्प्रति) - now/ at this time (at present)

अधुना तु अतीव शीतलः

कुत्रचित् - somewhere/anywhere

अत्रैव कुत्रचित् स्यात् अन्वेषणं कुर्मः। अहं तु गृहे एवं आसम् कुत्रचिद् अपि न अगच्छम्। किं त्वम् अपि ह्यः कुत्रचिद् अगच्छः

<u>अव्यय</u> – Words that do not have linga, vibhakti, and vachana are called अव्यय. Few examples are:

अन्तः (inside) बहिः (outside) दिवा (daytime) तूष्णीम् (quiet) स्वयम् (self) मा (no) एवम् (like this, this way) इत्थम् (like this, ilaa in telugu) अलम् (enough) किमर्थम् (why) स्म्यक् (good) सर्वत्र (everywhere) नक्तम् (night) सायम् (evening) पुनः (again) शनैः (slowly) चिरम् (since long time) कदाचित् (once upon a time) उपरि (up) अधः (down) सह (with) चेत् (if) उच्चैः (loud) मन्दम् (low) द्वारा (through) कृते (for) वृथा (wasted) सर्वथा (always) रे (O) पुरा (before)

Examples:

उद्यानात् बहिः अन्तः च वृक्षाः भवन्ति। आकाशे नक्षत्राणि नक्तं राजन्ति। दिवा न राजन्ति।

सा गायति तुष्णीं तिष्ठ। सचिवः स्वयम् आगत्य दृष्टवान्। त्वम् एवं मा कुरु।

इदानीम् इत्थं वदसि किम् ? किमर्थम् छात्राः सम्यक् न पठन्ति पुरा एकः नृपः आसीत्।

त्वम् सर्वदा पठ। सर्वत्र वायुः अस्ति।

चेत् (if) - करोति चेत् आगच्छति चेत् अस्ति चेत् नास्ति चेत्

भवान् आगच्छति चेत् समीचीनम्। वृष्टिः भवति चेत् जनाः सन्तुष्टाः भवन्ति। अभ्यासं करोति चेत् भवान् उत्तीर्णः भवति।

समयः अस्ति चेत् मम गृहम् आगच्छ। पुस्तकम् गृहे अस्ति चेत् आनीय ददामि।

You have to use the following अव्यय s in pairs ONLY !! - यदा – तदा (when, then) यदि - तर्हि (if, then) यावत् - तावत् (so long as) यथा - तथा (as, so) यद्यपि - तथापि (even though still). Few Examples:

यदा धर्मस्य ग्लानिः भवति तदा देवः अवतरति। यदा धनं लभ्यते तदा भिक्षुकः सन्तुष्टः भवति।

यदा वसन्तकालः भवति तदा कोकिलः कूजति। यदा सूर्यास्तमयः भवति तदा पक्षिणः नीडं प्रविशन्ति।

यदि विरामः अस्ति तर्हि आगच्छ यदि कार्यं समाप्तं तर्हि भवान् गच्छतु।

यदि समयावकाशः लभ्यते तर्हि आगच्छामि। (कार्यं समाप्तं चेत् भवान् गच्छतु।) Same meaning as above

यावत् हिमालयः भवति तावत् हिन्दुसंस्कृतिः तिष्ठति। सुवर्णस्य यावत् मूल्यं रजतसय नास्ति।

यावद्वित्तो पार्जन सक्तः तावन्निज परिवारो रक्तः

यथा राजा तथा प्रजाः यथा भवान् प्रयत्नं करोति तथा फलं प्राप्नोति। त्वं यथा वदसि तथा एव भवतु।

यद्यपि विभीषणः अग्रजं त्यक्तवान् तथापि न अयम् अधर्मः यद्यपि तस्य समयावकाशः अस्ति तथापि सः न आगच्छति

Even though Vibheeshana left his older brother, still it is not adharma.

Vibhakti - विभक्ति

		Hindi	Telugu	English	Usage and notes
1	कर्ता	ने	డు, ము, వు, లు	Nominative	Who is the doer
2	कर्म	को, से, मे	నిన్, నున్, లన్, గూర్చి, గురించి	Accusative	What, whom – action/deed which is done
3	करण	से, के द्वारा	చేతన్, చేన్, తోడన్, తోన్	Instrumental	By, with what – producing or causing
4	सम्प्रदान	को, के लिए	కొఱకున్ (కొరకు), కై	Dative	To whom, for what
5	आपादान	से	వలనన్, కంటెన్, పట్టి	Ablative	From – taking from (separation / detachment)
6	सम्बन्ध	का, के, कि	కిన్, కున్, యొక్క, లోన్, లోపలన్	Genitive	Of – bound up with, related, connection bet 2 or more persons or things
7	अधिकरण	मे, पर, पे	అందున్, నన్	Locative	In, on – location
1a	सम्बोधन	हे	ఓ, ఓరీ, ఓయీ, ఓసీ	Vocative	Oh – person(s) directly addressed

1. रामः गच्छति।
2. रामः विद्यालयम् गच्छति।
3. रामः कार यानेन विद्यालयम् गच्छति।
4. रामः ज्ञानाय कार यानेन विद्यालयम् गच्छति।
5. रामः गृहात् ज्ञानाय कार यानेन विद्यालयम् गच्छति।
6. रामः तस्य भ्रात्रा सह गृहात् ज्ञानाय कार यानेन विद्यालयम् गच्छति।
7. रामः पुस्तके हस्तेन स्वीकृत्वा तस्य भ्रात्रा सह गृहात् ज्ञानाय कार यानेन विद्यालयम् गच्छति।

Shlokas that have all vibhaktis:

रामो राजमणिः सदा विजयते रामं रामेशं भजे (१, २) – I contemplate on Rama, who is - the jewel among the kings, always victorious; Lord of Sita

रामेणाभिहता निशाचरचमूः रामाय तस्मै नमः। (३, ४) – I salute Sri Rama who destroys the might armies () of demons

रामान्नास्ति प्रायणं परतरं रामस्य दासोस्म्यहं (५, ६) – There's no greater refuge than Rama, I am a humble servant of Sri Rama

रामे चित्तलयस्सदा भवन्तु मे भो राम् मामुद्धर॥ (७, ८) – Let my mind ever meditate on Rama. O Sri Rama, kindly grant me salvation.

श्री रामः शरणं समस्त जगतां रामं विना कागतिः - रामेण प्रतिहन्यते कलिमलं रामाय कार्यं नमः।

रामात् त्रस्यति कालभीमभुजगः रामस्य सर्वं वशे - रामे भक्तिरखण्डिता भवतु मे राम त्वमेवाश्रयः॥ स्कान्दे॥

Vibhakti - विभक्ति

प्रथमा विभक्ति

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
सः - तौ - ते	सा - ते - ताः	तत् - ते - तानि

अहम् आवाम् वयम् - त्वम् युवाम् यूयम् - भवान् भवन्तौ भवन्तः - भवती भवत्यौ भवत्यः

द्वितीया विभक्ति

2	कर्म	को, से, मे	ని్, ను్, ల్, గూర్చి, గురించి	Accusative	What, whom – action/deed which is done

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
अम् , इम् , उम् - आन् ईन् ऊन्	आम् इम् ईम् – आः ईः	अम् इ उ - आनि ईनि ऊनि
रामम् हरिम् गुरुम् रामान् हरीन् गुरून्	रमाम् मतिम् नदीम् रमाः मतीः नदीः	वनम् दधि मधि - वनानि दधीनि मधूनि
तम् तौ तान्	ताम् ते तः	तत् ते तानि
एतम् - एतान्	एताम् एताः	एतत् एतानि
कम् कान्	काम् काः	किम् कानि
Uttama purusha (sing – plu) Madhyama purusha	माम् /मा - आवाम् /नौ - अस्मान् /नः त्वाम् /त्वा - युवाम् /वाम् - युष्मान् /वः	भवन्तम् भवन्तौ भवतः भवतीम् भवत्यौ भवतीः

मार्गम् गृहम् शालाम् वनम् आहारम्

चित्रकारः चित्रं लिखति। मुनयः रमापतिम् अभजन्। कपयः तरून् गिरीन् आरोहन्ति। कवयः पद्यानि लिखन्ति।

शात्रवः नगरीम् आक्रामन्ति। छात्राः गुरून् अपृच्छन्।। ते पाठान् पठन्ति। भवती भिक्षां देहि।

1. What is the subject doing ? The answer is in the 2nd vibhakti. (Or it could be for whom ?)
2. When अधि उपसर्ग is used then the subject that should be in 7th vibhakti is now appears in 2nd vibhakti

तिष्ठति – अधितिष्ठति and वसति - अधिवसति

विष्णुः क्षीराब्धौ तिष्ठति - विष्णुः क्षीराब्धिम् अधितिष्ठति पार्वती कैलासे वसति - पार्वती कैलासम् अधिवसति

धनिकः गृहे वसति -	धनिकः गृहम् अधिवसति	संन्यासि कुटीरे तिष्ठति -	संन्यासि कुटीरम् अधितिष्ठति
सरस्वति हंसे तिष्ठति -	सरस्वति हंसवाहनम् अधितिष्ठति	सांसदः देहल्यां वसति -	सांसदः देहलीम् अधिवसति
व्याघ्रः वने वसति -	व्याघ्रः वनम् अधिवसति	व्याघ्रः (किम्) कुत्र वसति -	व्याघ्रः कुत्र अधिवसति

3. **अभितः परितः उभयतः** - across from, around, on both sides - When using these words **अभितः परितः उभयतः** the noun that is supposed to be in **षष्ठी विभक्ति** will now be in **द्वितीया विभक्ति**. For example:

कम् अभितः अरण्यानि सन्ति ?

हिमालयम् अभितः अरण्यानि सन्ति - Note the use of 2nd Vibhakti instead of 6th vibhakti - **हिमालयस्य**

कुटुम्बिन्यः देवताम् अभितः उपविशन्ति — नार्यः गृहम् उभयतः मार्जयन्ति

शर्करां परितः पिपीलिकाः सन्ति — विद्यालयम् परितः उध्यानम् अस्ति

गृहं परितः वृक्षाः सन्ति — चोरम् उभयतः आरक्षकाः सन्ति

मार्गम् उभयतः पादपथः अस्ति — दुर्गम् अभितः नदि अस्ति — द्वीपम् अभितः समुद्रः अस्ति

4. When **विना** is used then the corresponding subject is in 2nd vibhakti (**कम् विना? / किम् विना ?**)

आहरं विना मानवः न जीवति । — चन्द्रं विना आकाशम् न शोभते । — जलं विना जीवनं नास्ति।

NOTE: that - कुतः इतः ततः अतः यतः पुरतः पृष्ठतः उपरि अधः वामतः दक्षिणतः अभितः उभयतः are used with 5th Vibhakti

अश्वः रामं वहति।	अहं रामं नमामि।
सीता रामम् पश्यति।	अहं देवालयं गच्छामि।
त्वं पाठं पठसि।	ऋषयः आहारं विनापि जीवन्ति।
हिमालयं अभितः अरण्यानि सन्ति।	विष्णुं क्षीराब्धिम् अधितिष्ठति।
रमा कमलम् अधिवसति।	ते पाठान् पठन्ति।
वृषभः घासम् चरति।	अहं रमाम् आह्वायामि।
कवयः पद्यानि लिखन्ति।	

तृतीया विभक्ति

3	करण	से, के द्वारा	చేతన్, చేన్, తోడన్, తోన్	Instrumental	By, with what – producing or causing

कृषीवलः हलेन कर्षति। हारः मणिभिः भवति। माला पुष्पैः भवति। कृष्णः मया साकम् आगतवान्।

उत्तरदेशः नदिभिः विराजते। रात्रि चन्द्रिकया शोभते। भीमः गदया ताडयति। अहं नासिकया जिघ्रामि।

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
एन, ना – ऐः इभिः उभिः	या वा अभिः – इभिः ईभिः उभिः	एन ना उना - ऐः इभिः उभिः
रामेणा हरिणा गुरुणा - रामैः हरिभिः गुरुभिः	रमया मत्या नद्या धेन्वा - रमाभिः मतिभिः नदीभिः धेनुभिः	ज्ञानेन दध्ना मधुना - ज्ञानैः दधिभिः मधुभिः
तेन ताभ्याम् तैः	तया ताभ्याम् ताभिः	तेन ताभ्याम् तैः
एतेन एतैः	एतया एताभिः	एतेन एतैः
केन कैः	कया काभिः	केन कैः
Uttama purusha (sing – plu) Madhyama purusha	मया आवाभ्याम् अस्माभिः त्वया युवाभ्याम् युष्माभिः	भवता भवद्भ्याम् भवद्भिः भवत्या भवतीभ्याम् भवतीभिः

1. "**केन**" इति प्रश्नस्य समाधानं तृतीया विभक्तीम् लभिष्यति। By what ? or How ? should be answered in 3rd V
2. सह, साकं, सार्धम् – "**कैः सह**" अक्रीडन् - शिशुभिः सह अक्रीडन्। केन सह गच्छति ? - अहम् कृष्णेन सह गच्छामि।
3. भाववाचक पदानि अपि तृतीया विभक्तीम् प्रकटित भवति - सः सन्तोषेण कार्यं करोति। सा गर्वेण व्यवहरति। सा दुखेन गच्छति।

रामेण सह लक्ष्मणः वनमगच्छत्।	रामेण फलं खाद्यते।
अहल्यायाः उद्धारः रामेण क्रितः।	अहं कारयानेन विद्यालयं गच्छामि।
रात्रि चन्द्रिकाया शोभते।	भीमः गदया ताडयति।
अहं नासिकया जिघ्रामि।	एतत् कार्यं रमाया एव भवति।
हारः मणिभिः भवति।	रामस्य पाद स्पर्शेन अहल्यायाः शाप विमोचनं अभवत्।

चतुर्थी विभक्ति

4	सम्प्रदान	को, के लिए	కొఱకున్ (కొరకు), కై	Dative	To whom, for what

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
आय, ए - भ्यः	यै, ए - भ्यः	आय, ए - भ्यः
रामाय - रमेभ्यः गुरवे - गुरुभ्यः हरये शास्त्रिणे	रमायै - रमाभ्यः मत्यै - लेखनिभ्यः धेनवे - धेनुभ्यः सरिते - सरिद्भ्यः	वनाय - वनेभ्यः दध्ने मधुने
तस्मै ताभ्याम् तेभ्यः	तस्यै ताभ्याम् ताभ्यः	तस्मै ताभ्याम् तेभ्यः
एतस्मै एतेभ्यः	एतस्यै एताभ्यः	एतस्मै एतेभ्यः
कस्मै केभ्यः	कस्यै काभ्यः	कस्मै केभ्यः
Uttama purusha (sing – plu) **Madhyama purusha**	मह्यम् / मे - आवाभ्याम् / नौ अस्मभ्यम् / नः तुभ्यम् / ते - युवाभ्याम् / वाम् - युष्मभ्यम् / वः	भवते भवद्भ्याम् भवद्भ्यः भवत्यै भवतीभ्याम् भवतीभ्यः

वैध्यः रुग्णाय औषधं यच्छति। धनिकः निर्धनाय धनं यच्छतु। लेखकः पत्रिकयै लेखं लिखतु।

कवयः कीर्त्यै काव्यं लिकहन्तु। आश्चर्यम् अहङ्काराय भवति। गीता पण्डिताय असूयति। (whom)

त्वं चतुराय असूयसि। विद्या ज्ञानाय कल्पताम्। संस्कृताभ्यासः मह्यं बहु रोचते। मोदकं तुभ्यं रोचते वा

गुरवे नमः - नारायणाय नमः - लक्ष्म्यै नमः - गौर्यै नमः - श्रियै नमः प्रजाभ्यः स्वस्ति / सर्वेभ्यः स्वस्ति / शिशुभ्यः स्वस्ति

गोविन्दः नगर्यै गच्छति (or गोविन्दः नगरीम् गच्छति) अहं ग्रामाय गच्छामि (or अहं ग्रामं गच्छामि)

Note that the above two sentences can be formed with 4th or 2nd vibhaktis.

रामाय मधुरं रोचते।	वानराः रामाय फलानि आनयन्ति।
अहं ग्रामाय गच्छामि।	भक्तः रामाय नमः इति सदा वदति।
मह्यम् मोदकं रोचते।	अहं पठनाय विद्यालयं गच्छामि।
प्रजाभ्यः स्वस्ति। सर्वेभ्यः स्वस्ति। शिशुभ्यः स्वस्ति।	नारायणाय नमो। लक्ष्म्यै नमो। श्रियै नमो।
रामः सीतयै वनं गच्छति।	

पञ्चमि विभक्ति

5	आपादान	से	వలనన్, కంటెన్, పట్టి	Ablative	From – taking from (separation / detachment)

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
आत् एः ओः उः - एभ्यः	आयाः एः आः उः -- अभ्यः	आत् एः ओः उः - अः एभ्यः
रामात् हरेः भनोः पितुः रामेभ्यः हरिभ्यः भानुभ्यः पितृभ्यः	रमायाः मतेः लेखन्याः धेन्वाः मातूः - रमाभ्यः मतिभ्यः लेखनीभ्यः धेनुभ्यः मातृभ्यः	वनात् दध्नः मधुनः वनेभ्यः दधिभ्यः मधुभ्यः
तस्मात् ताभ्याम् तेभ्यः	तस्याः ताभ्याम् ताभ्यः	तस्मात् ताभ्याम् तेभ्यः
एतस्मात् - एतेभ्यः	एतस्याः - एताभ्यः	एतस्मात् - एतेभ्यः
कस्मात् - केभ्यः	कस्याः - काभ्यः	कस्मात् - केभ्यः
Uttama purusha (sing – plu) **Madhyama purusha**	मत् - आवाभ्याम् - अस्मत् त्वत् - युवाभ्याम् - युष्मत्	भवतः भवद्भ्याम् भवद्भ्यः भवत्याः भवतीभ्याम् भवतीभ्यः

वृक्षात् पर्णम् अपतत्।

लक्ष्मणः रामात् परः शत्रुघ्नात् पुर्वः च।

वृक्षेभ्यः फलानि पतन्ति।

नार्यः सर्पात् अत्रस्यन् त्रस्यन्ति।

ग्रामीणः ग्रामात् आगच्छति।

अहं चोरेभ्यः अत्रस्यम्।

वैशाखः चैत्रात् परः।

देवताः स्वर्गात् आगच्छन्ति।

कालिदासः भवभूतेः श्रेष्ठः।

1. Anytime there is a separation, the object takes the 5th vibhakthi to show *where from* the action took place. Also note that if it is affecting the verb then the same object will take 3rd vibhakti.
2. Fear usually conforms 5th vibhakti to the subject because of the question - scared of who
3. 5th vibhakthi also shows the distance – falling away from the tree
4. *Than who* ? – assumes 5th vibhakti for cases like before, after, better than – paraH, pUrvaH, shreShThaH.

तः प्रयोगम् - these sentences have the same meaning. तः gives the same meaning given by 5th vibhakti

वृक्षात् पर्णं पतति।	=	वृक्षतः पर्णं पतति
बालः शालायाः आगतवान्।	=	बालः शालातः आगतवान्।
शाखायाः फलं पतितम्।	=	शाखातः फलं पतितम्।
भक्तेन देव्याः वरः प्राप्तः।	=	भक्तेन देवीतः वरः प्राप्तः।
सः सरस्वत्याः पुस्तकं स्वीकृतवान् ।		सः सरस्वतीतः पुस्तकं स्वीकृतवान् ।

कुतः इतः ततः अतः यतः पुरतः पृष्ठतः उपरि अधः वामतः दक्षिणतः अभितः उभयतः

भक्तः रामात् मोक्षं आप्नोति।	रामात् धर्मवान् कः
अहं ग्रामात् आगच्चामि। अहं ग्रामात् आगतवान्।	नार्यः सर्पात् अत्रस्यन्। नार्यः सर्पात् त्रस्यन्ति।
आम्रफलं दाडिमात् श्रेष्ठम्।	अहं चोरेभ्यः अत्रस्यम्।
कालिदासः भवभूतेः श्रेष्ठः।	तत् पुस्तकम् अहम् रमायाः अगृहीतवान्।
सः सरस्वत्याः पुस्तकम् स्वीकृतवान्।	देवताः स्वर्गात् आगच्छन्ति।
चषकः हस्ततः पतति	उपनेत्रं हस्ततः न पतति
फलं वृक्षतः पतति	गृहतः
शाखायः फलम् पतितम्।	भक्तेन देव्याः वरः प्राप्तः।
सा देवस्य पूजनात् पूर्वं स्नाति।	सज्जनः नीते उपदेशात् पूर्वं स्वयं आचरति।
कर्मकारि पात्रस्य प्रक्षालनात् पुर्वं जलं सङ्गृह्णाति।	वृष्टेः आगतमनात् पूर्वं त्वं गृहं गच्छ।
आकाशात् पतितं तोयं यदा गच्छति सागरम्।	आम्रफलं दाडिमात् श्रेष्ठम्।

षष्ठी विभक्ति

6	सम्बन्ध	का, के, कि	కిన్, కున్, యొక్క, లోన్, లోపలన్	Genitive	Of – bound up with, related, connection bet 2 or more persons or things

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
अस्य एः ओः उः – आणाम् ईणाम् ऊणाम्	आयाः एः याः वाः उः – आणाम् ईणाम् ऊणाम्	अस्य नः आणाम् ईणाम् ऊणाम्
तस्य तयोः तेषाम्	तस्याः तयोः तासाम्	तस्य तयोः तेषाम्
एतस्य - एतेषाम्	एतस्याः - एतासाम्	एतस्य - एतेषाम्
कस्य - केषाम्	कस्याः - कासाम्	कस्य - केषाम्
रामस्य हरेः भानोः पितुः - रामाणाम् हरीणाम् भानूनाम् पितृणाम्	रमायाः मतेः नद्याः धेन्वाः मातुः - रमाणाम् मतीनाम् नदीनाम् धेनूनाम् मातृणाम्	वनस्य दध्नः मधुनः - वनानाम् दध्नाम् मधूनाम्
Uttama purusha (sing – plu) **Madhyama purusha**	मम /मे - आवयोः /नौ - अस्माकम् /नः तव /ते - युवयोः - युष्माकम् /वः	भवतः भवतोः भवताम् भवत्याः भवत्योः भवतीनाम्

सूर्यस्य उदयः भवति।	नद्याः जलं प्रवहति।	तरोः पर्णानि दीर्घाणि।	गुरोः पुत्रः पठति।
चन्द्रिकायाः धवलता शोभते।	बुद्धेः तीक्ष्णतां पश्य।	अग्नेः ज्वाला रक्ता।	अथितेः आगमनं भवति।
एतानि नारीणाम् आभरणानि।	देवानां गुरुः बृहस्पतिः।	वाप्याः जलं शीतलम्।	जना रवेः उदयं पश्यन्ति।
बन्धूनां गृहाणि विशालानि।	शुक्राचार्यस्य शिष्याः असुराः।	पान्डोः पुत्रः धर्मराजः।	
उष्णोदकस्य पानम् आरोग्याय।	कुन्त्याः पुत्रः कर्णः।	गिरीणां शिखराणि रम्याणि।	कवेः पद्यानि रमनीयाणि।
अभिमन्योः पौत्रः जनमेजयः।	पार्वत्याः पुत्रः गणपतिः।	गनपतेः चत्वारः हस्ताः।	
पाण्डवानां धर्मराजः श्रेष्ठः।	छात्राणां बालिकाः बुद्धिमत्यः।	वृक्षाणां नारिकेलः श्रेष्ठः।	

रामस्य धनुः कुत्र अस्ति	रामस्य पत्नि का ?
रामस्य पाद स्पर्शेन अहल्यायाः शाप विमोचनं अभवत्।	नद्याः जलं प्रवहति।
तरोः पर्णानि दीर्घाणि।	गुरोः पुत्रः पठति।
एतानि नारीणाम् आभरणानि।	देवानाम् गुरुः बृहस्पति।
बुद्धे तिक्षणतां पश्य।	गिरिणां शिखराणि रम्याणि।
कवेः पद्यानि रमनीयाणी।	पान्डवानां धर्मराजः श्रेष्ठः।
छात्राणां बालिकाः बुद्धिमत्यः।	वृक्षाणां नारिकेलः श्रेष्ठः।
सा देवस्य पूजनात् पूर्वं स्नाति।	सः पुस्तकस्य पठनस्य अनन्तरं स्नानं करोति।
सः ग्रन्थस्य परिशीलनस्य अनन्तरं शेते।	कर्मकारि पात्रस्य प्रक्षालनात् पुर्वं जलं सङ्गृह्णाति।
कार्यक्रम्स्य समाप्तेः अनन्तरं जनाः गच्छन्ति।	लेखन्याः क्रयणस्य अनन्तरं धनं देहि।
फलस्य खादनात् पूर्वं हस्तं क्षालय।	देवस्य प्रार्थनायाः अनतरं सः गतवान्।
अध्याहं विद्यालयस्य क्रीडाङ्गणे धावन् पतितः।	

- Sixth vibhakti deals with “whose” – whose son, whose work, whose house
- It also addresses “who among” - पाण्डवानां धर्मराजः श्रेष्ठः।
- Note the following sentences constructed using 2nd and 6th vibhaktis and yet give the same meaning. Also note the use of single verb in second vibhakti as opposed to split verb use in 6th vibhakti.

बालकः पुस्तकम् अधीते। - बालकः पुस्तकस्य अध्ययनं करोति।

मुनिः सत्यम् उपदिशति। - मुनिः सत्यस्य उपदेशं करोति।

विक्रयिकः फलं विक्रीणीते। - विक्रयिकः फलस्य विक्रयणं करोति।

कपिः वनं नाशयति। कपिः वनस्य नाशनं करोति।

जनाः सज्जनान् प्रशंसन्ति । जनाः सज्जनानां प्रशंसां कुर्वन्ति।

परीक्षकः गुणं परीक्षते । परीक्षकः गुणस्य परीक्षां करोति।

कार्यशीलः साधनम् उपयुङ्क्ते। कार्यशीलः साधनस्य उपयोगं करोति।

सः द्वारं पिद्धाति। सः द्वारस्य पिधानं करोति।

सा वीणाम् अभ्यस्यति। सा वीणायाः अभ्यासं करोति।

छात्रः नियमम् उल्लङ्घते छात्रः नियमस्य उल्लङ्घनं करोति।

सप्तमी विभक्ति

7	अधिकरण	मे, पर, पे	అందున్, నన్	Locative	In, on – location

Masculine (sing – plu)	Feminine (sing – plu)	Neutral (sing – plu)
ए औ इ - एषु उषु ऋषु	आयाम् यां औ वाम् इ – आसु इषु ईषु अषु ऋषु	ए इ - एषु उषु
रामे हरौ गुरौ पितरि – रामेषु हरिषु गुरुषु इतृषु	रमायाम् मत्यां /मतौ नद्याम् धेन्वाम् /धेनौ मतरि – रमासु मतिषु नदीषु धेनुषु मातृषु	वने दध्नि /दधनि मधुनि – वनेषु दधिषु मधुषु
तस्मिन् तयोः तेषु	तस्याम् तयोः तासु	तस्मिन् तयोः तेषु
एतस्मिन् - एतेषु	एतस्याम् - एतासु	एतस्मिन् - एतेषु
कस्मिन् - केषु	कस्याम् - कासु	कस्मिन् - केषु
Uttama purusha (sing – plu) **Madhyama purusha**	मयि - आवयोः - अस्मासु त्वयि - युवयोः - युष्मासु	भवति भवतोः भवत्सु भवत्याम् भवत्योः भवतीषु

कमलानि कासारे सन्ति। पुष्पाणि लतायाम् विकसन्ति। पर्णानि भूम्यां पतन्ति। छात्राः कक्ष्यासु उपविशन्ति। भक्तिः शम्भौ भवतु। वाहनानि मार्गेषु सञ्चरन्ति। मयुराः गिरिषु नृत्यन्ति। तरुणाः नद्यां तरन्ति। समुद्रे मौक्तिकानि भवन्ति। बालिकाः क्रीडाङ्गणे क्रीडन्ति। गजाः अरण्ये सञ्चरन्ति। नार्यः सभायां गायन्ति। कल्पतरवः अमरावत्यां वर्तन्ते। कार्यालयाः नगरीषु भवन्ति।

अहं सायङ्काले गच्छामि। ऋषयः भारतदेशे आसन्। विरामः भानुवासरे भवति। सः आसन्दे उपविशति। मातृभूमौ प्रीतिः भवतु। महाभारतौ अनेकाः कथाः वर्तन्ते। व्याकरणे मम आसक्तिः अस्ति। ज्येष्ठेषु आदरं दर्शय। दुर्व्यसने रुचिः मास्तु। समाजसेवायां प्रवृत्तिः भवतु।

Where is the action taking place is what सप्तमी विभक्ति tells us. Where are lotuses ? Where are the girls playing ? etc

Sometimes "when" is answered in the form of सप्तमी विभक्ति - like I am leaving this evening

Sometimes it is used for "on" – I am sitting on the mat - कटे उपविशामि।

सः रामे शरनं गतः।	दशरथः रामे अधिकं स्निह्यति स्म।
भक्ताः रामे विश्वसिति।	अध्याहं विद्यालयस्य क्रीडाङ्गणे धावन् पतितः।
तस्य कोषे अन्वेषणं कुरु।	मम लेखनी स्यूते अस्ति।
बालकः आसन्दे उपविशति।	पुष्पाणि लतासु विराजन्ते।
पुस्तकं प्रकोष्ठे अस्ति।	कूप्याम् औषधम् अस्ति।
उद्योगिनः कार्यालयेषु कार्यं कुर्वन्ति।	यानानि मार्गेषु सञ्चरन्ति।
छात्राः विद्यालयेषु पठन्ति।	जनाः आसन्देषु उपविशन्ति।
आपणेषु विक्रयणं प्रचलति।	एतेषु पुस्तकेषु दोषाः न सन्ति।
भारतियेषु जनेषु देव भक्ति अधिका।	सा सखीषु अधिक विश्वासं करोति।

More examples on विभक्ति

कः रामः ?	रामः दशरथस्य पुत्रः। रामः धर्म विग्रहः।
रामः कुत्र गच्छति ?	रामः वनं गच्छति।
रामः किमर्थं वनं गच्छति ?	रामः सीतान्वेषनार्थम् वनं गच्छति।
रामः कै सह वनं गच्छति ?	रामः सीता लक्ष्मणः च सह वनं गच्छति। रामेण सह लक्ष्मणः वनमगच्छत्।
रामः कस्यै अन्वेषणं वनं गच्छति?	रामः सीतयै वनं गच्छति।
भक्तः कस्मात् मोक्षं आप्नोति?	भक्तः रामात् मोक्षम् आप्नोति।
रामः कस्य पुत्रः ?	रामः दशरथस्य पुत्रः।

भवान् कुत्र वसति ?   - अहं ग्रामे वसामि।

लेखनि कुत्र अस्ति ?   -   लेखनि स्यूते अस्ति।

Note: किन्तु कुत्र गच्छति इति प्रश्नस्य समाधानं द्वितीया विभक्ति एवं प्राप्नोति। अतः एतस्य प्रश्नस्य समाधानम् - अहं गृहं गच्छामि - इति भवति।

सम्बोधना विभक्ति

हे भवन् हे भवन्तौ हे भवन्तः - हे भवति हे भवत्यौ हे भवत्यः

हे राम अत्र शीघ्रम् आगच्छ।	

भवान् भवन्तौ भवन्तः हे भवन् हे भवन्तौ हे भवन्तः भवन्तम् भवन्तौ भवतः भवता भवद्भ्याम् भवद्भिः भवते भवद्भ्याम् भवद्भ्यः भवतः भवद्भ्याम् भवद्भ्यः भवतः भवतोः भवताम् भवति भवतोः भवत्सु	भवती भवत्यौ भवत्यः हे भवति हे भवत्यौ हे भवत्यः भवतीम् भवत्यौ भवतीः भवत्या भवतीभ्याम् भवतीभिः भवत्यै भवतीभ्याम् भवतीभ्यः भवत्याः भवतीभ्याम् भवतीभ्यः भवत्याः भवत्योः भवतीनाम् भवत्याम् भवत्योः भवतीषु

अहम् आवाम् वयम् माम् मा आवाम् नौ अस्मान् नः मया आवाभ्याम् अस्माभिः मह्याम् मे आवाभ्याम् नौ अस्मभ्यम् नः मत् आवाभ्याम् अस्मत् मम मे आवयोः नौ अस्माकम् नः मयि आवयोः अस्मासु	त्वम् युवाम् यूयम् त्वाम् त्वा युवाम् वाम् युष्मान् वः त्वया युवाभ्याम् युष्माभिः तुभ्यम् ते युवाभ्याम् वाम् युष्मभ्यम् वः त्वत् युवाभ्याम् युष्मत् तव ते युवयोः युष्माकम् वः त्वयि युवयोः युष्मासु

सः तौ ते तम् तौ तान् तेन ताभ्याम् तैः तस्मै ताभ्याम् तेभ्यः तस्मात् ताभ्याम् तेभ्यः तस्य तयोः तेषाम् तस्मिन् तयोः तेषु	सा ते ताः ताम् ते तः तया ताभ्याम् ताभिः तस्यै ताभ्याम् ताभ्यः तस्याः ताभ्याम् ताभ्यः तस्याः तयोः तासाम् तस्याम् तयोः तासु	तत् ते तानि तत् ते तानि तेन ताभ्याम् तैः तस्मै ताभ्याम् तेभ्यः तस्मात् ताभ्याम् तेभ्यः तस्य तयोः तेषाम् तस्मिन् तयोः तेषु

सः तौ ते - एषः एतौ एते - यः यौ ये - कः कौ के सा ते ताः - एषा एते एताः - या ये याः - का के काः तत् ते तानि एतत् एते एतानि यत् ये यानि किम् के कानि	

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	अहम्	आवाम्	वयम्
सम्बोधन			
द्वितीया	माम् / मा	आवाम् / नौ	अस्मान् / नः
तृतीया	मया	आवाभ्याम्	अस्माभिः
चतुर्थी	मह्याम् / मे	आवाभ्याम् / नौ	अस्मभ्यम् / नः
पञ्चमी	मत्	आवाभ्याम्	अस्मत्
षष्ठी	मम / मे	आवयोः / नौ	अस्माकम् / नः
सप्तमी	मयि	आवयोः	अस्मासु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	त्वम्	युवाम्	यूयम्
सम्बोधन			
द्वितीया	त्वाम् / त्वा	युष्मान् / वाम्	युवाम् / वः
तृतीया	त्वया	युवाभ्याम्	युष्माभिः
चतुर्थी	तुभ्यम् / ते	युवाभ्याम् / वाम्	युष्मभ्यम् / वः
पञ्चमी	त्वत्	युवाभ्याम्	युष्मत्
षष्ठी	तव / ते	युवयोः	युष्माकम् / वः
सप्तमी	त्वयि	युवयोः	युष्मासु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	सः	तौ	ते
सम्बोधन			
द्वितीया	तम्	तौ	तान्
तृतीया	तेन	ताभ्याम्	तैः
चतुर्थी	तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः
पञ्चमी	तस्मात्	ताभ्याम्	तेभ्यः
षष्ठी	तस्य	तयोः	तेषाम्
सप्तमी	तस्मिन्	तयोः	तेषु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	सा	ते	ताः
सम्बोधन			
द्वितीया	ताम्	ते	तः
तृतीया	तया	ताभ्याम्	ताभिः
चतुर्थी	तस्यै	ताभ्याम्	ताभ्यः
पञ्चमी	तस्याः	ताभ्याम्	ताभ्यः
षष्ठी	तस्याः	तयोः	तासाम्
सप्तमी	तस्याम्	तयोः	तासु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	तत्	ते	तानि
सम्बोधन			
द्वितीया	तत्	ते	तानि
तृतीया	तेन	ताभ्याम्	तैः
चतुर्थी	तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः
पञ्चमी	तस्मात्	ताभ्याम्	तेभ्यः
षष्ठी	तस्य	तयोः	तेषाम्
सप्तमी	तस्मिन्	तयोः	तेषु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	भवान्	भवन्तौ	भवन्तः
सम्बोधन	हे भवन्	हे भवन्तौ	हे भवन्तः
द्वितीया	भवन्तम्	भवन्तौ	भवतः
तृतीया	भवता	भवद्भ्याम्	भवद्भिः
चतुर्थी	भवते	भवद्भ्याम्	भवद्भ्यः
पञ्चमी	भवतः	भवद्भ्याम्	भवद्भ्यः
षष्ठी	भवतः	भवतोः	भवताम्
सप्तमी	भवति	भवतोः	भवत्सु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	भवती	भवत्यौ	भवत्यः
सम्बोधन	हे भवति	हे भवत्यौ	हे भवत्यः
द्वितीया	भवतीम्	भवत्यौ	भवतीः
तृतीया	भवत्या	भवतीभ्याम्	भवतीभिः
चतुर्थी	भवत्यै	भवतीभ्याम्	भवतीभ्यः
पञ्चमी	भवत्याः	भवतीभ्याम्	भवतीभ्यः
षष्ठी	भवत्याः	भवत्योः	भवतीनाम्
सप्तमी	भवत्याम्	भवत्योः	भवतीषु

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा			
सम्बोधन			
द्वितीया			
तृतीया			
चतुर्थी			
पञ्चमी			
षष्ठी			
सप्तमी			

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा			
सम्बोधन			
द्वितीया			
तृतीया			
चतुर्थी			
पञ्चमी			
षष्ठी			
सप्तमी			

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा			
सम्बोधन			
द्वितीया			
तृतीया			
चतुर्थी			
पञ्चमी			
षष्ठी			
सप्तमी			

विशेषणं विशेष्यम्

यल्लिङ्गम् यद्वचनं याचविभक्तिः विशेषस्य।

तल्लिङ्गम् तद्वचनं साचविभक्तिः विशेषणस्यापि॥

यत् + लिङ्गम् (n) / वचनम् (n) -- या विभक्तिः (f) (यत् - यद् // यत् - तत् // या - सा // तत् + एव → तदेव)

सुन्दरः बालकः सुन्दरौ बालकौ सुन्दराः बालकाः

सुन्दरः बालकः अस्ति।

अहम् सुन्दरान् बालकान् पश्यामि । (द्वितीया विभक्ति)

अहम् सुन्दरेण बालकेन सह गच्छामि।

अहम् सुन्दराय बालकाय फलम् ददामि।

अहम् सुन्दरात् बालकात् धनं प्राप्नोति।

अहम् सुन्दरस्य बालकस्य वदनं पश्यामि । अहम् सुन्दरस्य बालकस्य गृहं गच्छामि

सुन्दरे बालके सद्गुणः अस्ति। सुन्दरे बालके मम विश्वासं अस्ति।

सुन्दरे सुन्दरो रामः सुन्दरे सुन्दरी कथा - सुन्दरे सुन्दरी सीता सुन्दरे सुन्दरं वनं

सुन्दरे सुन्दरं काव्यम् सुन्दरे सुन्दरः कपिः - सुन्दरे सुन्दरं मन्त्रं सुन्दरे किं न सुन्दरं। ॥सुन्दराकाण्डे पद्यम्॥

उत्तमः बालकः उत्तमौ बालकौ उत्तमाः बालकाः

उत्तमम् बालकम् उत्तमौ बालकौ उत्तमान् बालकान्

उत्तमेण बालकेन

उत्तमाय बालकाय

उत्तमात् बालकात्

उत्तमस्य बालकस्य

उत्तमे बालके

उत्तमात् बालकात् सहाय्यं स्वीकरोमि। उत्तमस्य बालकस्य सहाय्यं स्वीकरोमि।

सुन्दरस्य चित्रस्य मूल्यं कीयत्।

उत्तमे चित्रे आसक्तिः अस्ति।

अहं तत् छात्रं पश्यामि। (incorrect)

अहं तम् छात्रं पश्यामि। (correct)

त्रीणी छात्राः पश्यामि। (incorrect)

त्रयः छात्राः पश्यामि। (correct)

तिस्रः छात्राः पश्यामि। (correct)

आकाशः कीदृशः अस्ति । - आकाशः निर्मलः अस्ति।

चायपानं कीदृशं अस्ति । - मधुरं अस्ति । (or) उष्णं अस्ति । (or) रुचि करं अस्ति ।

क्रियापदकोष्टकम्

लट्-कर्तरि	लङ्	लोट्	लृट्	लट्-कर्मणि / भावे**	विधिलिङ्	तव्यत् +	अनीयर् +	शतृ (पुंलिङ्गे)++	शतृ (स्त्री)	तुमुन्	त्त्वा / ल्यप्

+ तव्यत् अनीयर् रूपाणि त्रिषु लिङ्गेषु भवन्ति। यथा गन्तव्यः (पुं.) गन्तव्या (स्त्री.) गन्तव्यं (नपुं.) गमनीयः (पुं.) गमनीया (स्त्री.) गमनीयम् (नपुं.)। कोष्टके नपुंसकलिङ्ग रूपानि एव दर्शितानि।

** सकर्मकधातूनां द्विकर्मकधातूनां वा कर्मणि प्रयोगः। अकर्मकधातूनां भावे प्रयोगः।

++ नपुंसकलिङ्गे अपि सतृप्रत्यय-रूपाणि भवन्ति। गच्छत् पतत् पठत् इत्यादीनि नपुंसकलिङ्गे।

पठति अपठत् पठतु पठिष्यति पठ्यते पठेत् पठितव्यम् पठनीयम् पठन् पठन्ती पठितुम् पठित्वा

गच्छति अगच्छत् गच्छतु गमिष्यति गम्यते गच्छेत् गन्तव्यम् गमनीयम् गच्छन् गच्छन्ती गन्तुम् गत्वा

पतति अपतत् पततु पतिष्यति पत्यते पतेत् पतितव्यम् पतनीयम् पतन् पतन्ती पतितुम् पतित्वा

क्रीडति अक्रीडत् क्रीडतु क्रीडिष्यति क्रीड्यते क्रीडेत् क्रीडितव्यम् क्रीडनीयम् क्रीडन् क्रीडन्ती क्रीडितुम् क्रीडित्वा

वदति अवदत् वदतु वदिष्यति उच्यते वदेत् वक्तव्यम् वचनीयम् वचन् वचति वदतुम् उक्त्वा

पिबति अपिबत् पिबतु पास्यति पीयते पिबेत् पातव्यम् पानीयम् पिबन् पिबन्ती पातुम् पीत्वा